

Redacțiunea, Administrațiunea,
și Tipografia:
Brașov, piața mare Nr. 30.
Scrisorile nefrancate nu se
primesc. — Manuscrisurile nu se
retrimitează.
INSERATE se primesc la Admi-
nistrațiunea în Brașov și la ur-
mătoarele Birouri de anunțuri:
în Viena: M. Dukas, Heinrich
Schalek, Rudolf Mosse, A. Oppel's
Nachfolger; Anton Oppel, J.
Benedict; în Budapesta: A. V.
Goldberger, Eckstein Bernat. În
București: Agența Vasas, Suc-
cursale de Roum-nie; în Ham-
burg: Karolyi & Iacobsoni.
Prețurile inserțiilor: o serișă
garmond pe o colonă 6 cr. și
80 cr. timbru pentru o publi-
care. Publicări mai dese după
tarifă și învoială.
Reclame pe pagina a 3-a o
serișă 10 cr. sau 90 bani.

GAZETA TRANSILVANIEI

(NUMERŪ DE DUMINECĂ 18)

„Gazeta” iese în fă-care zi.
Abonamente pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 12 fl., pe șase luni
6 fl., pe trei luni 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 franci.
Se prenumără la toate oficiile
poștale din țară și din afară
și la dd. colectori.
Abonamentul pentru Brașov
a administrațiunii, piața mare,
Târgul Inului Nr. 80 etajul
I.: pe un an 10 fl., pe șase
luni 5 fl., pe trei luni 2 fl. 50 cr.
Cu dusul în casă: Pe un an
12 fl., pe 6 luni 6 fl., pe trei luni
3 fl. Un exemplar 5 cr. v. a.
sau 15 bani. Atât abonamen-
tele cât și inserțiile sunt
a se plăti înainte.

Nr. 96. — Anul LVII.

Brașov, Duminecă, 1 (13) Mai

1894.

Procesul Memorandului.

Procesul Memorandului s'a început Lunia trecută înaintea Curții cu jurați din Clușiu. Precum dinainte se putea ști, acestu monstruos proces, care nu-și mai găsește părechia în întreaga istoria popórelor, a atras din nou asupra noastră privirile tuturor statelor din Europa. În toate cercurile bărbaților politici, în toate gazetele europene, ba chiar și în unele parlamente s'au pus în discuțiune evenimentele, ce se desfășură în zilele aceste la Clușiu, așa că nu este colțu de țară, care în aceste momente se nu-și aibă ațințite privirile sale asupra poporului român din Transilvania, Banat și Țera-ungurească.

Și în nisele momente de atâta însemnătate pentru cauza noastră națională, ne servesc spre cea mai mare onóre și bucuria sufletescă de-a puté constata, că falnicul nostru popór român a știut să se arate înaintea lumii ca un popór în adevăr brav, măreț în sufletul său românesc și conșciu de a sa chiămare.

Încă în ajunul procesului pentru Memorand, când membrii Comitetului partidei nostre naționale plecară la Clușiu pentru de-a se înfățișa ca acușai înaintea Curții cu jurați, decî de mii de plugari români grăbiră a-și aréta dragostea și alipirea lor față cu cei acușai, cari în acestu procesu aveau să reprezente la Clușiu marea causă a poporului român de sub stăpânirea unghurescă. În totu decursul călătoriei lor spre Clușiu, sute și mii de țărani români îi întâmpinară pe la toate gările, prezentându-le buchete și cununî de flori și făcându-le cele mai însuflețite ovațiuni. Tóte încercările gendarmilor, tóte străduințele autorităților unghuresci, de-a împedece aceste manifestațiuni însuflețitoare, au rămas zadarnice. Dela Blașiu până la Teuș, miile de țărani români erau înșirați în cordóne nesfârșit de lungi pe ambele părți ale liniei ferate, printre cari trecură membrii din Sibiu ai Comitetului partidei nostre naționale, fiindu pretutindenî aclamați cu nespūsă însuflețire. Totu atâtu de mărețe și ridicătoare de inimî fură și manifestațiunile ce li-se făcură din partea poporului nostru și celorlalți membri din Comitet, ce veniră la Clușiu pe liniile căii ferate de cătră Jibău și de cătră Bistrița.

Dilele cele mari însă și în veci neutate au fost și vor fi cele pe-trecute în Clușiu. Primirea grandioasă, ce li-s'a făcutu acușailor noștri cu ocașiunea sosirii, va forma unu titlu de cea mai mare onóre pentru Românii Clușieni. Sute de bărbați și femei, domni și dómne române, li întâmpinară la gară între nesfârșite strigări de „ura” și „zvivo.” Domnișórele erau tóte îmbrăcate în alb. Mulțimea damelor îi întâmpină cu buchete și cununî de flori, cele mai multe își smulseră bu-

chetele de viciele dela pieptu și le aruncară înaintea sərbătoritorilor, a căroru cale dela gară și până la cuartire era acoperită cu flori

Curéndu după sosirea Comitetului, Clușiu fu năpăditu de nesfârșită lume de țărani români din tóte unghiurile Ardealului, Banatului și Țerei unghuresci. Cu inima plină de duioșă alergară ei la Clușiu pentru de-a fi de față la începerea marelui proces, care prin lupta pentru limbă, pe care cu atâta bravură au susținut-o până acum înaintea tribunalului acușaii și apărătorii lor, a devenit celebru în istoria noastră națională.

Nu putem ști încă, până când va dura procesul. Până acum însă lucrurile au înaintat foarte încet, așa că cel mai puțin o săptămână credem, că are să mai dureze.

Lăsăm acum să urmeze rëndu pe rëndu raporturile speciale, ce ni-au sositu dela Clușiu în cursul acestei săptămâni, începéndu de Lună, 7 Mai n. c., când s'a început procesul, și până adî. Etă-le:

CLUȘIU, 7 Mai n. 1894.

Adî, la órele 8 1/2 a. m., s'a început pertractarea finală în marea procesu alu Memorandului în sala cea mare dela Reduta orașenească.

Vé scriu cu inima plină de bucuria, sub impresiunea unei mari și sfinte însuflețiri naționale, care în momentele aceste, de cea mai mare însemnătate pentru națiunea română din Transilvania și Ungaria, stăpânesc inimile și cugetele tuturor. Plin de bucuria și de speranță în viitoru, vinu a Vé spune, că Clușiu, acestu oraș unghurescu, care în cursul luptelor nostre naționale din timpii vechi până în ziua de astăzi totdeuna s'a pronunțat cu cea mai mare dușmăniă în contra a totu ce este românesc, acestu oraș, dicu, este adî, ca nici-odată până acum, locul de întrunire a **decî de mii de inimî românesci.**

Diua de adî amú salutat-o cu toții, ca pe una din cele mai mari dile, ce le-a avut națiunea română asuprită dintre Tisa și Carpați. Desu de dimineță pe stradele Clușiuului se vedeau grupe de sute și mii de țărani români, cari au alergat aici din cele mai mari depărtări, ca să fiă de față la marea procesu. Trenulu dela 6 óre dimineța a adus cu sine peste o miad de țărani români, în frunte cu preoțimea și inteligența. În specialu amintesc aici pe *bravi noștri Români și frați din Brașov și juru.*

La órele 7, *piețu Clușiuului era înțesată literalmente de lume română.* Nu era inimă, nu era suflet românesc, care vedéndu această massă colosală de ómeni, să nu resimtă cu indoită putere mândria națională și conșciința vitalității poporului român.

Betrâni și tineri așteptau cu mare încordare óra pertractării. Mulțimea se înșiruse pe „Strada Podului”, unde sunt încuartați membrii Comitetului în hotelulu „Hungaria”, apoi prin piétă, pe strada Mănăsturului, pe dinaintea Redutei orașenești, unde

se ținea pertractarea, și până de parte spre eșirea orașului cătră Mănăsturu.

Comitetulu împreună cu apărătorii au pornit din otelul „Hungaria” la órele 8. Incepéndu dela pórta „Hungariei”, până la Reduta, **acușaii însoțiți de apărătorii lor, au fostu obiectulu unor grandioase ovațiuni și manifestațiuni ale poporului, postatu de ambele părți ale stradelor.** Ca vuietulu unei furtuni se înălțau spre ceru strigările de „vivat!” și „să trăiescă!” eșite din pepturile a **celu mai puțin 15 mii de ómeni;** și cei mai bétrâni spunu, că o manifestațiune așa de grandioasă nu s'a vedutu decatu pe „Cămpulu libertății” la 1848.

Cu lacrimile în ochi și cu inimile înălțate cătră Dumneđu popórelor amú simțit, mai mult ca totdeuna, că *alu nostru și cu noi este poporul.* Repetămú această cu multă mândria și conșciința de sine, și o strigămú în lumea largă, ca să audă și să înțelegă cu toții, că noi, Românii dintre Tisa și Carpați, trăimú, și încă trăimú cu speranța întemeiată într'unu viitoru mai bun, mai fericit și mai demnu de noi și de ómenime.

După ce Comitetulu și cu apărătorii au intrat pe pórta Redutei, poporul, ca unu oceanu pus în mișcare, alerga după iubiti lui fruntași cu pălăriile și cu mânil ridicate spre ceru strigând: „*Dómne ajută!*”

Era consignată *tóta poliția din Clușiu cu baionete pe pușcă, apoi mulțime de gendarmi, cari păziau intrarea Redutei.* Dér n'a fostu lipsă nici de poliști, nici de gendarmi, căci poporul, conșciu de demnitătea sa, a manifestat în modul cel mai pacinic, în ordinea cea mai perfectă și cu cea mai mare pietate față de cauza sfântă și mare, reprezentată de fruntașii săi. Decă Ungurii Clușeni n'au fostu convinși până acum, că Românulu este iubitoru de ordine și de disciplină, au putut se se convingă adî mai mult ca totdeuna.

Ședința I, dela 7 Maiu n.

După intrarea în sala de pertractare, președintele a deschis șe dința la óra 8 1/2. S'a dat apoi cetire numelor acușailor și apărătorilor, cari sunt următorii:

Dr. Ioanú Rațiu are de apărătoru pe Dr. Amosú Frâncu; George Popú de Băscu pe Dr. Aurel Isacu; Dr. Vasile Lucaciu pe Dr. Miloș Stefanovic; D. Comșa pe Dr. Aurel Mureșianu; Dr. P. Barcianu pe Mateiu Dula; Sept. Albini pe Dr. St. Popú; Cristea pe Ios. Crișanú; I. Coroianu pe Dr. August. Bunea; P. Barbu pe Dr. Emil Gavrilla; Dr. G. Triponu pe Dr. Val. Branșce; Aur. Suci pe I. Roșu; Velic pe Dr. St. Petrovic; B. Pațiu pe Stefanú Faynor; Basiliu Rațiu pe Fr. H. Longinú; G. Domide pe Dr. Al. Hossu; I. Munteanu pe Simeonú Damianú; Dion. Romanu pe Dr. G. Ilea, și Ioanú Duma pe Coriolanú Brediceanu.

Acușatul Romulu de Crainicu dovedesce cu atestat medicalu, că fiindu bolnavu la băi, nu se póte presenta la procesu.

Procurorul: cere să se suspende de ocamdată față de densulu procedura penală.

Dr. T. Mihali: cere cuvântu și spune, că a fostu citat la pertractare, dér n'a fostu cetit din lista acușailor.

Făcéndu-se corectura, acușatul Mihali își designe de apărătoru pe Petru Truța.

Până a nu intra în aménunțele acestui raportu, Vé însemnu și câteva din diarele, cari sunt reprezentate. Etă-le:

15 diare italiene, reprezentate prin publicistulu italianu Roberto Fava. Diarele românesci din patriă: „Gazeta Transilvaniei” (Traianu H. Popu), „Dreptatea” (Dăianu), „Tribuna” (Liv. Albini). Diarele din România: „Lupta” (I. Bacalbașa), „L'Independance Roumaine” (Rubin), „Adevărulu” (C. D. Angel), „Naționalulu” (E. G. Ogenide), „Evenimentulu” Iași (Levin), „Tribuna liberă” Craiova (G. Têrnoveanu), „Curierulu Olteniei” (I. Vrăbianu), „Munca” (D-șora Angelu), „Gazeta Săteanului” (D-șora Orghidanu).

Apărătorulu Brediceanu: cere cuvântu și întreba pe președinte, că **cu a cui scire și cu alu cui ordinu stau gendarmii lângă acușai și apărători?** Pretinde dela președinte, că gendarmeria să fiă depărtată din sala de pertractare.

Președintele: În tonu bruscu și emfaticu declară, că gendarmeria e postată aici din ordinulu său și pe răspunderea sa — pentru siguranță, **astă dispozițiune a lui însemnă atâta, câtu legea!**

Brediceanu: vré să protesteze din nou în contra acestei măsurii, dér detragéndu-i-se cuvântulu, insinua casu de nulitate.

Apărătorulu Dr. Stefanovic: ceréndu cuvântulu declară, că acușaii și apărătorii se simt vătémați în libertatea lor personală prin această dispozițiune a președintelui și se alătură la protestulu lui Brediceanu; de-asemena Coroianu și Lucaciu.

Președintele însă nu dá ascultare protestulu unanimu alu acușailor și alu apărătorilor.

După această scenă agitată, se cetesce lista completă a juraților în număr de 36 și președintele provoca pe acușai și apărători să-și facă observările.

Dr. A. Frâncu: luându cuvântu declară instituțiunea juriului presentu de ilegală și proteste în contra funcționării și constituiri unei curți cu jurați, care e compusă din membri, cari facu parte din partidele politice maghiare eșistente.

Se începe apoi o viuă și agitată discuțiune asupra talmaciului.

Dr. A. Mureșianu: curéndu cuvântulu, ca apărătoru, arată marea anomalie, ce consistă în aceea, că Curtea cu jurați să desbată și să judece prin mediulu unui translatoru său talmaciu. Este o absolută imposibilitate, ca acușaii și apărătorii,

cară voră se folosesc de limba română, în puterea dreptului lor basat în lege, se se potă înțelege imediat cu jurații și cu tribunalul prin talmaciu. Acesta nu este capabil de a reda cum se cuvine vorbirile a 40 de acusați și apărători. Instituțiunea juraților însă și devine iluzorie în fața acestei împrejurări. D-lu președinte și tribunalul însuși trebuie să vadă și să recunoască anomalia acesta.

Aici **Președintele**: întrerupe pe vorbitor, dîcîndu, că după lege elu însuși are să dispună în privința talmaciului.

Dr. A. Mureșianu: insistă din nou asupra imposibilității de-a urma cu discuțiunea în modul acesta și anunță casu de nulitate.

Procurorul: cere ca apărătorii, cari sunt advocați, să fi obligati a se folosi în decursul pertractării numai de limba maghiară. În urma acesta ivindu-se din nou o viuă discuțiune la acestu obiectu, **tribunalul**, mai șovinist și mai despoticu decâtu însuși procurorul, hotărăse ca apărătorii să fi advocați, să neadvocați, să nu se folosescă în totu decursul procesului, decâtu exclusiv de limba maghiară.

Toți acusații și apărătorii protesteză în contra acestei ne mai auzite ilegalități și **acusatul Coroianu se declară în urma acesta eschisă dela posibilitatea de a fi apăraturu**, fiindcă apărătorul său nu posedă intru atâtu limba maghiară, încatu să-lu potă apăra cum se cuvine.

Președintele însă nu cedeză și repetă din nou, că apărătorii nu potă vorbi, decâtu unguresce.

Francu: insinuă casu de nulitate.

Lucaciu: sulevéză din nou cestiunea cu talmaciu, pe care ilu declară absolutu incapabilu de a pute reproduce espunerile apărătorilor și ale acusaților, respinge apoi intréga curte cu jurați, nu din consideratiuni personale, ci din consideratiuni politice, dreptu ce declară, că nu se folosesc de dreptul de recusare.

Dr. Triponu: rogă pe președintele să întrebe pe jurați, decă sciu limba română și sulevéză din nou cestiunea cu apărarea în limba maghiară.

Dr. Aur. Isacu: intr'o vorbire juridică scurtă, dér mēduosă, combate escelentu constituirea juriului și capacitatea lui de a funcționa, asemenea și *Albini*.

Urméză sortirea juraților următorii: *Balogh Károly, Dr. Nagy Mór, Dr. Pisztory Mór, Dr. Koch Antal, Dr. Werner Rezső, Ladits Nándor, Gajzágó Manó, Nagy Kálmán, Molnár Jozsef, Hadházy Sándor, Dr. Bogdán Péter, br. Feilitsch Arthw.* Suplenți: *Merza Lajos, Székely Miklos, conte Teleki László, Dr. Gergely Albert.*

Tribunalul e compus astfelu: **Președinte**: br. *Szentkereszty, juđi: Issekutz și Reimbold.* **Procuror**: *Vita Sándor.* **Talmaciu** *Lehmann.*

După o pauză de 10 minute, **Președintele** declară tribunalul de constituit și provocă pe acusați și apărători să spună, decă au vre-o excepțiune contra constituției.

După ce președintele declară tribunalul de constituit și după ce provocă pe acusați și pe apărători să se facă excepțiunile și observările, luă cuvēntul mai întâiu:

Apărătorul **C. Brediceanu**: Suntem siliți a ne pleca inaintea forței. Protestez însuși hotăritu contra ilegalității, ca jurații să și ia informațiuni în scrisu său pe alte căi, prin ce își primescū convingeri deosebite. Și fiindcă se circula diferite tipărituri, rogă pe d-lu președinte să întrebe pe jurați, decă au primitu o scriere volantă și decă și-au luat din aceea convingerea loră asupra causei de sub pertractare și mai alesu decă în urma celor constatate,

jurații sunt ei capabili să aducă un verdictu nepreocupatu?

Președintele: Aparține datoriei și funcțiunei mele de a supraveghia, ca în sala de pertractare să nu se împarte scrieri volante și informațiuni. După cunoscinta mea, acesta nicu nu s'a întēplat. Nu potă însă să facu întrebare despre aceea, ce s'a întēplat afară de sala de pertractare.

C. Brediceanu: Fiindcă tribunalul refuză de a aduce hotărare în privința acesta, insinuez casu de nulitate.

A. Francu: Rogu pe d-lu președinte să întrebe pe d-nii jurați, decă sunt dēnsii interesați, preocupați și decă au judecată premeditată?

La cestiunea acesta se alătură totu apărătorii.

I. Coroianu: D-le președinte, suntem reprezentanții poporului român; acestu popor este interesat în procesul de față. Elu a venit din tōte unghiurile țerii, ca să potă duce acasă veste despre noi. Când am intrat aici, poporul ne-a întâmpinat cu dragoste.

Intrându eu în sala de pertractare, am vēđutu doi domni stāndu lângă o ferēstră; unul dintre aceștia m'a întrebat, că cine a adus poporul aici, la ceea ce i s'a răspunsu, că iubirea de patrie și interesul pentru causă. Atunci unul dintre acei domni a dīsū, că „poporul a fost adus cu „pițulă” și cu „palincă”. Și trebuie să se scie, că chiar acelu domnu figurēză aici ca juratū.

Președintele: Aici nu se potă face excepțiuni, decâtu numai din punctu de vedere formalu. Și fiindcă cele espuse de acusat nu se țin de obiectul pertractării, cestiunea nu se mai potă discuta.

Dr. V. Lucaciu: Suteam intr'o poziți falsă, absurdă, căci talmaciu nu e capabil să ne reproducă cuvintele.

Președintele: Capabilitatea talmaciului nu potă fi obiectu de discuțiune și cestiunea cu talmaciu este resolută. Decă acusații află, că vorbirea cuiva dintre ei nu se traduce corect, atunci să și facă observările.

Dr. A. Isacu: Eu, ca fostu talmaciu, credu a fi competentu în cestiune. Intrebū, că pricepū jurații aceea, ce vorbimū noi aici? Intrebū, cari înțelegū dintre ei limba română? În decursul pertractării s'a dovedit în de ajuns, că talmaciu nu este capabil a corēspunde datoriei sale. Cerū, să se constate în protocolu, că talmaciu celu puțin de 12-ori n'a înțelesu espunerile noastre fidelu și nu este capabil a-le preda acestea conformu adevērului. Și apoi, d-le președinte, potă să v'o spunū cu hotărare, că noi totu, căți suntem aici, nu putem să observămū greșelile talmaciului și să le coregemū intr'una. Din in-se și enunțațiunile președintelui este dovedit, că talmaciu nu-i capabil a corēspunde datoriei sale. Cerū, ca acesta să se constate în protocolu.

Președintele: refuză cererea și declară, că nu permite a se mai discuta asupra acestui obiectu.

Dr. V. Branisce: vrē să vorbesc, dér președintele ilu opresce, căci, dīse elu, nu potē primi, decâtu apărare în limba maghiară. Branisce dīce, că nefindū advocatū, are dreptu de a apăra în limba română.

Președintele: Decă nu vorbesc unguresce, își detragū cuvēntul.

Branisce: insinuă casu de nulitate pentru acesta.

Dr. A. Mureșianu: Constatu, că procedura de presă concede, ca apărătorul să fi și unu neadvocat și prin urmare are dreptu a se folosi de limba română.

Președintele: Tribunalul a ho-

tăritu odată, că apărătorul numai unguresce potē vorbi.

Dr. A. Mureșianu: Acesta este o violență ne mai auzită, este cea mai mare bruscare și încălcare a dreptului nostru de limbă, care e garantat în articolul de lege 44 din 1868. Vē întrebū acum, d-le președinte, decă este posibilu, ca unu tribunal să rēstorne și să nesocotescă o lege sancționată? Dreptul de limbă este nu numai alu acusaților, ci și alu apărătorilor, cari stau aici ca persoane libere. Ori dōră dreptul acesta e valabilu numai pentru unii, ér pentru alții nu? Și decă nu e valabilu, atunci asupra noastră se exercită cea mai temerară violență, cea mai mare presiune și bruschetă, și cu hotărare trebuie să v'o declarū, d-le președinte, că atunci noi nu mai suntem cetățeni cu voință liberă și că astăđi, când stām pe aceste bănci, ca să ne apărām drepturile și onōrea noastră națională, noi suntem violențați și nedreptățiti chiar de către d-vōstre, cari sunteți puși să apărați legea, să garantați libertatea noastră și să faceți dreptate. **Pressa maghiară se laudă dīlnicu, că noi suntem liberi a ne vorbi limba și a ne exercita dreptul de limbă, și étă, că acum vine chiar unu tribunal să o desmințe. Nu, d-le președinte, acesta nu este nicu dreptate, nicu libertate, și încă-odată protestez cu cea mai mare hotărare în contra acestei violențări a dreptului nostru de a ne exercita limba noastră română.**

Dr. Triponu: cere, ca intréga instrucți să se facă în limba acusaților și apărarea să se facă în limba aceloră.

Președintele: dīce, că nu e numai părerea, ci și hotărarea tribunalului, ca apărătorii să vorbescă în limba maghiară.

Dr. Lucaciu: Decisul tribunalului nu mă potē lipsi de libertate.

Dr. Triponu: declară, că nu renunță la dreptul de a fi apăraturu de apărătorul său în limba română.

Ședința se suspinde și tribunalul se retrage pentru a aduce decisiune asupra celor 3 întrebări puse de Dr. A. Francu. După o consultare de o oră, tribunalul re-întră la orele 1.10 p. m. și notarul cetesce decisiunea lui, după care: *tribunalul nu admite cele 3 întrebări ale apărătorului Francu, că adecă sunt jurați interesați, preocupați și că au judecată premeditată. Mai departe față cu persoanele juraților, atâtu acuatorul, câtu și acusații nu se potă folosi decâtu de dreptul de recusare. Avēndu-se însă în vedere, că acusații au renunțat dela dreptul de recusare, cererea din cestiune se declară de respinsă.* Trecēndu-se peste aceste întrebări de mare însemnătate în decursul procesului, cari au fost susținute din partea apărătorilor și a acusaților cu multă demnitate și energiă, președintele dă juraților jurământul și cu acesta la orele două ședința primă se închide.

Ședința II, dela 8 Maiu n.

Președintele deschide ședința la 8 și jum. Sala indesuită de publicu. Galeriile ocupate de dame. Dintre Români puțin au putut pătrunde, necăpētândū bilete. Indată la începutu:

Dr. A. Francu: voiesce să vorbesc.

Președintele: nu-i permite, ci dispune, ca mai întâiu notarul să cetescă din procedura penală paragrafi referitori la susținerea ordinei și a procederei în decursul pertractării.

Se cetescū vre-o 3 paragrafi.

Interpretul *Lehmann* traduce forțe rēu și stricatū acei §§-fi în romānesce.

Președintele: spune apoi totu prin interpretu, că d-lu *N. Romanu* este declarat liberu, se potē apăra liberu și potē confera cu apărătorul său.

Dr. Francu și alți apărători vrēu să vorbescă contra traducerii slabe, făcute de interpretu. Președintele însă nu permite. Interpretul spune romānesce cuvintele președintelui, se nțelege intr'o limbă romānescă stricată.

Dr. Lucaciu: D-le președinte, acesta nu este limbă romānescă...

Președintele: nu permite observări, ci „constată”, „că s'a talmăcit corectū.”

Dr. Francu: cere să se ia la protocolu excepțiunea traducerii.

Președintele: dispune acesta, dér declară, că tribunalul e convinsu, că traducerea s'a făcutu corectū.

Dr. Francu insinuă casu de nulitate, pentru-că președintele a făcutu declarațiunea de mai susu în numele tribunalului, cu tōte că tribunalul nu s'a retrasu, ca să se sfātuescă și să decidă acesta. Toți apărătorii și acusații se alătură la d-lu Francu.

Președintele: trece la luarea naționalului cetindū numele d-lui Dr. *I. Rațiu*.

Dr. I. Rațiu: se ridică.

Președintele: întrebă prin interpretu: „unde te-ai născutū?”

Dr. I. Rațiu: vorbesce romānesce, cerēndu să se facă interogatorul în limba română, pentru-că translatorul nu este în stare să traducă corectū.

Președintele: răspunde, că pertractarea numai în limba maghiară oficiosă se potē face.

Dr. I. Rațiu: face de nou excepțiune și rogă tribunalul, ca să hotărăscă a face interogatorul în limba romānescă.

Președintele: declară de nou, că nu se potē și pune de repetite-ori întrebarea: „unde te-ai născutū?” dīcēndu, că nu permite să vorbescă altceva, decâtu să răspundă la întrebarea pusă.

Dr. I. Rațiu: D-le președinte, am o singură observare: este-mi permisū a mă provoca aici la lege? Avemū lege sancționată de *Maiestatea Sa* și pretindū ca acesta să fi observatū. Este-mi aici permisū a mă provoca la ea?

Președintele: permite.

Dr. I. Rațiu: cetesce romānesce § 8, art. 44 alu legeri de naționalități din 1868, în care se asigură acusaților folosirea limbei lor materne, și cere observarea acestei legi.

Tribunalul se retrage să hotărăscă.

Redeschidēndu-se ședința, notarul cetesce hotărarea tribunalului, prin care respinge cererea și numai intr'atăta permite folosirea limbei romānesci, ca aceea să se facă prin mijlocirea interpretului.

Președintele: întrebă de nou: „unde te-ai născutū?”

Dr. I. Rațiu: arată incorectitatea hotărării și protesteză contra ei.

Președintele: În contra hotărării potă folosi remediū de dreptu, déră critica nu o pot.

Dr. I. Rațiu: Nu motivez propunerea mea, ci mă provocū numai la motivarea hotărării d-vōstrē, care nu e esactă.

Președintele: provocă pe Dr. *I. Rațiu*, ca să răspundă la întrebările, ce-i pune, altū-ceva nu-i permite să vorbescă.

Dr. Francu: folosindu-se de dreptul său, recurge contra hotărării. Toți acusații se alătură.

Frâncu cere  ra i cuv ntul. Președintele li denegă cuv ntul, basat , cum susține el , pe  . 66 din procedura penal  de press . Dr. Frâncu cere să se ia la protocol, că i-s'a denegat  cuv ntul.

Dr. Faynor: se adresaz  cu o rugare cătră tribunalul.

Președintele: nu-i d  cuv ntul, dec t  la obiectul.

Dr. Faynor: spune, că cestiunea este at t  de actuală, inc t  nu o p te am na; spune, că atunci, când hot r irea tribunalului s'a cetit , jurații nu au fost  toți de fa , 5 au lipsită din sală  i au petrecut  prin ambite (aprobări in publică.)

Jura ii murmură  i unul  ice, că nici nu trebuia să fi  de fa .

Faynor: cere să se constate ac sta.

Președintele: admite constatarea, d r  anun t ca hot r ire, că de i la redeschiderea pertract rei au lipsită, totu i atunci, c nd s'a cetit  hot r irea, au fost  toți de fa .

Faynor: continu  spun nd , că juratul br. Feilitsch Artur a comunicat  cu un  domn , Sándor, secretar  la Kulturegylet, a scrisă o col  prezentată de acela  i a comunicat  cu procurorul  i cu  iarist . Cere, ca ac sta să se constateze. A  -a or ,  ice d-l  Faynor, cetesc  comodă  iare in decursul pertract rei.

Juratul Pisztory se ridică  i polemizează cu apărătorul.

Dr. Milo  Stefanovici: aduce la cunoscin , că as r  doi dintre acu a i, D-nii Cristea  i Duma, au fost  insulta i pe stradă  i rog  pe pre dinte să se ingrijesc  de apărarea libert tii personale a acu a ilor  i a apărătorilor.

Președintele: respinge ac st  cerere sub pretextul, că nu se ține de d nsul, ci de poli ia.

Dr. A. Fr ncu: a f cut  după aceea nisce descoperiri, cari au pus  in agita ia intreg  publicul. Mai int iu cere să se constateze, că un  jurat  a polemisat  cu apărătorii  i a sus inut , că nu-i dator  s  r m n  in sal . Espune apoi, cum paragraful 66 din procedura penal  a fost  at cat  prin aceea, că doi dintre jurați, Gajzago Mano  i Bogdan Péter, au impr stiat  apelur  tipărite  i subscrise de ei, in cari Dr. Rațiu este acusat  de trădătorul  i conspiratorul in contra integrit ii  erei  i in cari ocur  frase ca  i cea următoare: „Rațiu, care  i-a ridicată m nile sacrilege in contra patriei, nu p te scăpa de răsbunarea faptei sale“. Sunt  a a-d r  intre jurați omen , cari au venit  aici cu judecata fixată  i  i-au putut  permite consciin ei de a primi s  fi  judec tor  in tr'o cauză, asupra căreia  i-au avut  judecata gata. Oamenii ace tia s'au f cut  denuncian i ai clientului meu  i au declarat  deja inainte, că ei sunt  dator i fa  cu ei in i- i  i fa  cu patriotismul lor să facă, ca Dr. Rațiu s  fi  pedepsit .

Președintele: cam incurcată de ac st  descoperire, vr  să o respingă sub pretextul, că nu ar sta in leg tur  cu obiectul procesului  i că apărătorul nu ar put  dovedi aser iunile sale.

Apărătorul: constat  in , că at t  obiectul procesului, c t   i al  informa iunilor acestora, este Memorandul, prin urmare stau in cea mai strinsă leg tur . Presint  un  exemplar  din acel  apel   i cere să se constateze, că intre jurați sunt  doi indiviz , cari au p  it  ca denuncian i  i acuator  in contra clientului său,  i cere ca juriul s  hot r asc  in cauza ac sta. Tribunalul se retrage la 10 ore.

Redeschid ndu-se pertractarea la 10 1/2, pre dintele dispune ceti-

rea hot r irii luate, prin care respinge cererea D-lui Dr. Fr ncu sub pretextul, că apelul din cestiune este datată dela 8 Iulie 1892, prin urmare inainte de publicarea Memorandului,  i fiindcă la inceputul pertract rei apărătorii n'au respins , de i ar fi putut  respinge, pe cei 2 jurați.

Dr. Fr ncu: constat , că la inceputul pertract rei au fost  respin i toți jurații, de aceea nefind  hot r irea corect  motivată, insinuă casul de nulitate.

Se incepe luarea naționalelor.

Dr. Ioan  Rațiu: n scut  la Turda, 66 de ani. are famili , avocat  in Sibiu. La intrebarea, dec  a mai fost  pedepsit   i de ce v rst  sunt  membrii familiei, nu răspunde.

Apărătorul Dr. Fr ncu: constat , că pre dintele nu are dreptul să pună cele 2 intrebări. in procedura nu sunt  prevădute.

G. Pop  de B nesci: La intrebările pre dintelui, că unde e n scut  nu răspunde, ci cere să fi  interogată românesc. După ce in  la repetitele st ruin te pre dintele li respinge cererea, răspunde, că e n scut  in B nesci, 58 ani, gr. cat., căsătorită, are o feti   i are avere. La intrebarea, dec  a fost  pedepsit , nu răspunde.

Dr. Vasile Lucaciu: Nu primesc  t lmaciu. Dec -i vorbă să apără patria, merg  in persoană, nu prin t lmaciu; dec  e să pl tesc  darea, o pl tesc  din punga mea, nu prin t lmaciu. Direg torii sunt  pentru noi  i nu noi pentru diregători, de aceea cer , ca diregătorii să ne pricip  directă  i nu prin t lmaciu.

Interpretele t lmacesc .

Lucaciu: constat , că traduce-rea e falsă.

Președintele: spune prin interpretul, că e in interesul acusatului s  vorb sc  unghuresce, s u să primesc  t lmaciu.

Dr. Lucaciu: For ei m  supună, d r dreptul na iunii mele este mai scumpă, dec t  interesul meu, dec t  via a mea. Avem  lege sancționată de Majestatea Sa, intreb  pe d-l  pre dinte, vr  să aplice legea, s u vr  s  facă presiune morală asupra mea?

Președintele spune, că de mai multe ori s'a declarat  in ac st  cestiune  i rog  a i-se răspunde la intrebările, ce pune.

Dr. Lucaciu: cere permisiune să se int leg  in ac st  cauză cu apărătorul s u.

Președintele: li denegă.

Lucaciu: dec  e vorba de presiune, trebuie să cedeză. Răspunde apoi la intrebări spun nd , că e n scut  in Apa, de 42 ani, gr. cat., paroch  in  i est , are 4 copii. La intrebările cele două nu răspunde.

Dum. Com a: mai int i spune, că pe Com a Demeter nu-l  cunosc , numele lui e Dumitru Com a.

Președintele: corege gre ela ac sta.

D. Com a: După ce se declar  solidară cu observările făcute de colegii săi de mai inainte, răspunde la intrebările puse: N scut  in Sibiu, 48 ani, gr. or., căsătorită, are 4 copii, profesor  la seminar . La intrebarea, dec  a mai tost  pedepsit , nu dă nici un  răspunsă.

Dr. Aurel Mureșianu: ca apărătorul face excepțiune in contra punerii intreb rilor superflue: că mai fost a pedepsit   i de ce v rst  sunt  copii.

Președintele: cere motivare.

Mureșianu: motivez  cu praxa  i cu procedura penal  de press .

Interpretele traduce f rte r u.

Mureșianu: cere să se constate, că e imposibil  a pertracta cu t l-

maciu. Nu in telege scopul punerii acelor  intrebări minu iose, cari nici nu sunt  prescrite prin  -l  54 al  procedur i penale. De aceea insinuă casul de nulitate.

Interpretele traduce  ra i r u  i defectuos.

Mureșianu: cere să se constate  ra i, că nu s'a interpretată nimic , din ceea ce a spus  d nsul.

Președintele: intreb , dec  scie apărătorul unghuresce, deore-ce vede, că  i face in - i observările privitoare la t lmacire.

Dr. Mureșianu: V  intreb  d-le pre dinte, suntem  noi aici, ca să coregem  mereu traducerea d-lui t lmaciu, s u suntem  cet ten , cari avem  aci datorin a de a apăra drepturile nóstre?

Interpretele traduce cuv ntul mereu cu lassan.

Dr. Mureșianu: aduce acest  casul concretă drept  dovadă despre necapabilitatea t lmaciului.

Brediceanu: dovedesce asemenea cu exemple concrete din decursul desbaterei, că interpretele nu spune, ceea ce ar trebui. Asemenea d-l  Coroianu citez  unele exemple  i cere să se constate la protocolul, că t lmaciul nu scie t lmaci.

Septimiu Albini: inainte de a răspunde la intrebări, cere să se noteze la protocolul declarațiunea importantă a interpretului, că „traduc  ce pot   i cum pot “, apoi răspunde, că s'a n scut  in Springu, de  3 ani, căsătorită, gr. cat.  i fără avere. La intrebarea, dec  a mai fost  pedepsit , denegă răspunsul.

Dr. D. P. Barcianu: se al tur   i el  la declarațiile de mai inainte ale acu a ilor  i apărătorilor. N scut  in Reșinari, gr. or., părinte a 5 copii, profesor , are pu in  avere. La intrebarea, de ce v rst  li sunt  copii  i fost a pedepsit , nu răspunde.

Președintele: Strigă: Kristea Miklos.

Părintele Nicolae Cristea se ridică  i cere să fie numită pe numele său Nicolae,  r nu Miklos.

Președintele: se corege.

Nicolae Cristea: constat  greutatea pozi iei interpretului; nu-l  invinov tesce in  pe el , ci sistemul, care vr , ca justi ia să se administreze prin interpretul. Acusatul cunosce mai multe limbi  i scie din experien , c t  de greu este a traduce la moment  bine  i fidel dintr'o limbă in tr'alta, chiar  i atunci, c nd omul cunosce ambele limbi.

Se al tur  la cererile colegilor săi  i apoi răspunde la intrebările puse, afară de celea 2: dec  a fost  pedepsit   i de ce v rst  li sunt  copii. E n scut  in Ocna Sibiului, de 59 ani, are famili , e asesorul consistorială, are  i avere.

După acestea ședința a II se incheie, anun ndu-se ședința a III pe 3 ore după am d .

 edin a III, dela 8 Malu n. d. a.

Președintele: declar  ședința de nou de deschisă la 3 1/2 ore după pr nd , observ nd , că dintre acu a i, lipsesc  Septimiu Albini  i Dr. Lucaciu,  i rog  pe procurorul s  facă propuneri in cauza ac sta.

Procurorul: Onorată tribunalul, Ilustre d-le pre dinte! Nefind de fa  cei doi acu a i, rog  s  fi  cita i.

Dr. Stefanu Popu: Ilustre d-le pre dinte; 'Mi iau voi  a vă adresa următoarele: Ilustritatea V str , la rugarea colegilor mei  i a acu a ilor, de a face toți pa ii recerut i pentru siguran a lor  personală, a i binevoit  a declara, că nu cade in sfera d-v str  de activitate a dispune despre lucrul acesta, dec t 

intre p re ii edificiului acestuia. Fa  de ac st  enun ia iune a Ilustrit tii V stre, in calitate de apărător al lui Septimiu Albini, care nu s'a infățișat la pertractare, im  iau voi  a declara, că el  numai atunci se va inf  i a, când se va convinge, că siguran a lui va fi garantată. E lucru tristă, când trebuie să vă spun , că enun ia iunea Ilustrit tii V stre a fost  r u interpretată. Plebea a  at  a atacată in drumul cătră casă at t  pe clientul meu, c t   i pe noi. Aceea i plebe, pe care nu voiesc  să o numesc  cu adevăratul-i nume, ne-a im-pedecat  chiar in libertatea n str  personală, ne-a atacată, ne-a injurat   i amenin at ; ba am  fost  chiar  i imboldit  cu baioneta de conducătorii poli iei. E evidentă dec , că clientul meu nu p te apără la pertractare fără a fi insultată. Binevoit  d-aci a lua necesarele dispo i ii  i in  a lua numai prin vorbe, ci  i prin fapte, ca clientului meu să i-se dea posibilitatea de a se put  presenta, garant ndu-i-se siguran a personală. Inaintez  aci un  documentul, din care se vede brusche a, cu care a fost  insultată.

Procurorul: Onorată tribunal, Ilustre d-le pre dinte! La cele propuse de d-l  apărător im  iau voi  a observa, că acu a ilor le st  in dreptul a se folosi inaintea forurilor competente de remediile legii. Cele petrecute in  nu sunt  de a a natur , inc t  din pricina lor  să nu se p t  presenta acu a ii la tribunalul.  i de vreme ce nu sunt  bolnavi, după cum a declarat  chiar d-l  apărătorul, propună a se cita,  i in casul contrară a dispune escortarea lor .

Dr.  t. Popu: Fiindcă eu m'am prezentată aci numai ca apărătorul lui Albini  i despre Lucaciu nu se scie nimica, m  rog  a suspenda ședința p n  la venirea lui, fără a mai lua vre-o dispo i ia.

Tribunalul se retrage pentru a aduce hot r ire. La 4 ore deschid ndu-se ședința, notarul d  cetire la următoarea decisiune:

Tribunalul a hot rit  in cauza cit rei D lui Vasiliu Lucaciu  i Albini, ca ei să fi  adu i indata prin citațiune. La casul c nd nu se vor  presenta, s  fi  escortată din motivul, că nu  i-au justificată absen ia,  r celea spuse de apărătorul nu sunt  indestulitoare.

Președintele: Din cauza punerei pe tapet  a cestiunei acesteia observ , că  i mie mi-a venit  la cunoscin a oficioasă, că apărătorii ar fi fost  restrin i in libertatea lor  personală  i am  i trimis  recercare cătră C pit natul or şenesc , ca s  se ingrijesc  de siguran a lor  personală, ca s  nu mai obvin  atari casuri.

Dr. Stefanovici: Onorată tribunal! 'Mi iau voi  a declara, că in intreg  cauza ac sta s'a străcurată o gre el , deorece eu ca apărătorul D-rului Lucaciu n'am fost  de fa , atunci c nd s'a pus  cestiunea din intrebare pe tapet ,  i mai t rziu venindu-mă la cunoscin a cele int mplate m'am dusă grabnică la clientul meu, ca să mă convingă despre adevărul acestora. Constat  cele int mplate  i pe baza constat rei acesteia fac  următoarea rugare: insultându-se acu a ii  i apărătorii lor  at t  cu vorba, c t   i cu fapta, e de lipsă să li-se garanteze libertatea lor . Ilustritatea V str  a i declarat , că nu intră in sfera D-v str  de activitate să observa i celea ce se petrec  in sala ședinței.  i aici este gre el . Fiindcă acu a ii nu s'au prezentată din propria lor  voi , ci pe baza cita iunii date de tribunalul, tocmai de aceea cade in

sfera de activitate a acestui tribunal, ca prin organele sale administrative să se îngrijescă de libertatea personală a acușătorilor și a apărătorilor lor. Fiindcă s'a mai întemplat odată, ca acușătorii și apărătorii să fiă insultați atât cu vorba, cât și cu fapta, ceea ce pot dovedi cu d-nii Ciuta, Chercheșu și alții (întrerupere din partea președintelui), fac următoarea rugare: pentru clientul meu din momentul de față să se pună la dispoziția din partea Onoratului tribunal pază. (Predă un document, prin care se constată violențele exercitate asupra lui Lucaciu).

Președintele: Am intervenit la autoritatea administrativă, ca în cercul său de activitate să facă tot posibilul și să se îngrijescă în tot chipul de a se garanta libertatea individuală. Cum se va executa acest lucru, privește autoritatea respectivă.

Se continuă interogatoriul:

Patriciu Barbu: D-le președinte! Fiindcă ni s'a refuzat ascultarea noastră nemijlocită și s'a introdus sistemul de a fi interogați prin interpreți, mă alătur și eu la celelalte colegi ai mei și primesc într-o tute vederile lor.

Dr. Gavrilla: constată, că tribunalul n'are drept în virtutea §-lui 56 din procedură, să întrebe pe acusat, că de câți ani îi sunt copii și dacă a mai fost pedepsit sau nu.

Președintele: *Corojan Gyula.*

Coroianu: Cer să se constate, d-le președinte, că în matricula botezătorilor sunt înscris sub numele de *Tulu* și țin la numele acesta, fiindcă sunt Român și nascut din moși-strămoși totu Român. De 20 ani exercit profesiunea de avocat și în acest lung timp, vă rog să mă credeți, d-le președinte, am învățat să iubesc și să respect legile patriei; și chiar pentru prestigiul justiției, pe care o privesc ca o garanță a dezvoltării statului, Vă rog să-mi admiteți cererea și să fiu ascultat nemijlocit de tribunal.

Dr. Augustin Bunea: D-le președinte, Onorat tribunal regesc! Am onore a declara, că și eu mă alătur la protestul, ce se face atât din partea clientului meu, cât și a celorlalți domni apărători, cu privire la aceea, ca apărarea să se facă în limba maternă a acușătorilor; căci în chipul acesta nu ne putem exprima cugetarea noastră așa de clar, cum am dori. Aibă d-lu talmaciu ori câtă bunăvoință, și ori câtă simț și-ar da, necunoscându-ne limba, nu va pute interpreta niciodată cuvintele cu adevăratul lor sens. De asemenea mă alătur și eu la protestul făcut de colegii mei apărători cu privire la întrebarea, dacă au mai fost acușătorii pedepsiți sau nu. Și acesta cu atât mai vârtos, cu cât în § 54 din procedura criminală nu se face nici o pomenire de întrebarea acesta.

Președintele: îl întrerupe și trece la interogarea D-rului Mihali.

Dr. Teodor Mihali: D-le președinte și onorat tribunal! Respungându-se cererea d-lui Dr. Rațiu, ca interogatoriul să se facă în limba română, eu nu voiu mai reveni asupra ei, deoarece sunt convins, că iutocmai voiu fi și eu respins; să-mi permiteți însă, d-le președinte, să mă asociez și să accept motivele aduse din partea conșătorilor mei acușătorii și apărători, adăugându, că atunci, când ne-am adresat la tribunal, ca să ne permită a ne apăra în limba română, care este limba noastră maternă, n'am făcut-o cu intenția, ca să pierdem vremea, ci fiindcă pro-

cesul acesta nu este numai al nostru, ci al întregului popor român, a trebuit, ca noi să cerem, ca apărarea să ni-se permită a-o face în limba maternă. De-așemenea am cerut să fim ascultați direct de tribunal, pentru că știu din experiență, cât de rău se face interpretarea cuvintelor prin talmaciu. Așa, de pildă, cuvântul *pismașu* a fost tradus de talmaciu cu expresiunea: *cișmașu*. Vedeți prin urmare, că pricina, pentru care cerem să fim ascultați direct în limba noastră, este traducerea atât de falsă făcută de d-lu interpret; apărarea noastră nu va avea nici un efect. Și dacă noi, comitetul partidului național, noi, cari cunoștem legea, nu putem beneficia de ea, ce se va întâmpla cu poporul, care nu cunoște această lege?

După acestea d-lu Mihali răspunde la întrebările îndatinate.

Dr. Gavrilă Tripon: In ce privește meritul cesiunii, țin a Vă declara, că mă alătur la celelalte, adică la protestul făcut de d-lu Dr. Mihali.

Interpretul, traducându celelalte, d-lu Dr. Tripon își da naționalul. Nascut în Iclodul mare, de 34 ani, însurat, de profesiune avocat, cu puțină avere. La întrebarea, că fost a pedepsit? răspunde, că deși nu ar fi dator să dea în privința acesta tribunalului deslușiri, o face, că n'a fost.

Apărătorul Dr. Branisce: se alătură la cererea de nulitate a colegilor săi advocați și apărători. Roga însă tot-odată pe d-lu președinte, ca în interesul deliberărilor acestor cereri de nulitate să se introducă în procesele verbale stenografice atât traducerile din limba maghiară ale răspunsurilor acușătorilor, cât și traducerile românești ale întrebărilor puse de d-lu președinte.

Interpretul: traduce în limba maghiară. Notarul da citire cererii făcute.

Dr. Branisce: D-le președinte! Eu deși știu perfect ungurese, după modul cum se traduce de către d-lu talmaciu nu pot pricepe aproape nimic, căci d-lu interpret, pe lângă aceea, că talmăcesce rău cuvintele acușătorilor, nu traduce corect nici cuvintele D-vostre, fiind prin acesta acusatul în poziția neplăcută, de a nu ști în mod clar la ce are să răspundă. Acestea le spun eu, fiind în deplină cunoștință de cauză, deoarece sunt profesor diplomat atât în limba maghiară, cât și în cea română, și ca atare trebuie să protestez, când ved, că d-lu talmaciu greșesc în amândouă aceste limbi.

Tribunalul se retrage pentru a aduce hotărâre în privința cererii d-lui Branisce.

Redeschidându-se ședința la 5^{1/2} ore, notarul cetesce decisiunea tribunalului, în sensul căreia cererea d-lui Branisce se respinge.

Interpretul talmăcesce

Dr. Branisce: D-le președinte și onorat tribunal! Din cele auzite până acum dela d-lu talmaciu cred, că V-ați făcut o idee exactă de modul, cum știu d-sa traduce; fiindcă interpretarea se face atât de defectuos, cer și insist, ca să se trecă în procesele verbale atât traducerile românești, cât și răspunsurile d-lor acușătorii din limba română în cea maghiară. Acesta o fac, ca aceste protocoale să potă servi și d-lor apărători, cari vor veni după mine, ca exemplu, și respectuos însin cas de nulitate.

Interpretul traduce.

Președintele: enunțându, că conform și voinței exprimate de d-nii apărători, de jurați și procu-

ror, ședințele de aci înainte vor avea loc numai înainte de amiază dela 8—2 ore și rugându pe acușătorii să se prezinte de aci înainte punctu la 8 ore, spre a nu fi silit a-i aduce prin escortă, la orele 6 după amiază închide ședința.

Ședința IV, dela 9 Maiu.

Președintele deschide ședința la 8^{1/2} și anunță, că Tribunalul vedându, că stenograful e prea încercat cu munca, s'a îngrijit de un al doilea stenograf. Acestuia i se și da jurământul și ocupă locul.

Dr. Stefanovic: spune, că clientul său, Dr. Lucaciu, a fost atacat nu numai în libertatea sa personală, ci s'au făcut atacuri și în contra vieții lui, despre ce aduce dovezi, cari cere să fiă alăturate la acte.

Președintele: îl îndrumă să le predea autorității respective și declară, că în privința acesta nu mai are nimic de spus.

Apărătorul: anunță cas de nulitate.

Aurel Suciu: declară, că înainte de a da răspuns la întrebări, se alătură la protestele și declarațiunile făcute de conșătorii săi. S'a nascut în Ketegyháza, de 40 ani, gr. ort., căsătorit, avocat în Arad, n'are avere. La întrebarea, dacă a fost pedepsit, nu e dator a răspunde.

I. Roșu: ca avocat și apărător se alătură la declarațiunile conșătorilor săi.

Mih. Velic: înainte de a răspunde întrebărilor, declară, că privitor la dreptul de limbă se alătură la motivele și protestele ridicate de conșătorii acușătorii. S'a nascut în Șepreș, de 48 ani, gr. ort., căsătorit, avocat în Chișineu. La întrebarea, dacă a mai fost pedepsit, nu răspunde.

Dr. Petrovic: ridică protest contra ultimei întrebări, care poate influența verdictul juraților, și care nu se ține de competența Tribunalului.

Rubin Patita: înainte de tute constată, că tute reclamațiunile făcute până acum au rămas fără efect. Din parte-i se alătură la protestele și declarațiunile făcute de conșătorii săi acușătorii. Nascut în Campeni, de 42 ani, gr. ort., căsătorit, are 3 copii, avocat în Alba-Iulia, are puțină avere. Nu răspunde la întrebarea, dacă a fost pedepsit.

Apăr. Fajnor: marcheză în scurt, că ascultarea acușătorilor nu s'a făcut nemijlocit, ci numai prin talmaciu; din cauza acesta se alătură la protestele conșătorilor săi. Spune mai departe, că prin procedura acesta arbitrară, nu s'a vătămât numai norma prescriasă de legea penală, privitoare la interogatoriu, ci și legea de naționalitate, care dispune, că *Ministrul de justiție să aplice în ținuturile locuite de Nemaghiari astfel de funcționari, cari cunosc și posedă perfectu limba ținutului respectiv* avându ei să comunice direct cu părțile. După ce însă în casul de față d-lu Președinte a călcat această dispoziție a legii, și mai ales fiindcă, spre mângăierea noastră fiă spus, d-lu Președinte pricepe limba română, instituția talmaciuului devine ilusoria și în casul de față de pri-sos.

Președintele: declară, că nu admite mai departe discuțiune asupra talmaciuului.

Basilu Rațiu: Inainte de ce ar răspunde la întrebările puse de președinte, cere să i-se permită a face unele observări privitoare la numele d-sale, care e grecesc și adoptat în limba română, nume, care nu se poate schimba. Numele nu-i este *László*,

ci *Basilu*. De-altmintearea sa alătură într-o tute la declarațiunile făcute de conșătorii săi acușătorii privitor la dreptul de limbă. S'a nascut în Căpâlna-inferioră, de 57 ani, gr. cat., celibe, vicarul foranei în Făgăraș. La întrebarea, dacă a fost pedepsit, nu răspunde.

Apăr. Francisc Hossu-Longin: Pe baza § 54 din procedura de presă face excepțiune, în interesul clientului său, contra întrebării din urmă, întrebare, care n'are basă nici legală, nici îndreptățită, ba în unele privințe vatămă chiar prestigiul și persoana clientului său. Se alătură și se declară solidar cu casurile de nulitate, anunțate de ceilalți apărători.

Gerasim Domide: Inainte de ce ar răspunde la întrebările puse, declară, că primesc de ale sale tute motivele și considerațiunile făcute în ședința permergătoare de către acușătorii; asemenea și la casul de nulitate. S'a nascut în Rodna-veche, de 38 ani, gr. cat., veduv, preot, locuiesc în Rodna-veche, avere n'are, ci numai muncă. La întrebare, dacă a fost pedepsit, nu răspunde.

Apăr. Liviu Moldovan: se alătură în privința acesta la declarațiunile, ce-au premers în această cesiune.

Nicolae Roman: cedeză cuvântul apărătorului său.

Președintele: insistă să se declare el mai întâi:

N. Roman: După ce până acum am fost restrins în libertatea personală, n'am putut veni în atingere cu apărătorul meu. Mă rog deci a se da voie apărătorului meu să facă câteva declarațiuni privitoare la național.

Președintele: refuză a da ascultare apărătorului.

N. Roman: s'a nascut în Bükös, de 27 ani, gr. or., necăsătorit, ocupația de prezentu „m. kir. államfogyó”.

Președintele: Pentru expresia din urmă te îndrumez la ordine. Cu ce te ocupi de altfel?

N. Roman: sunt comptabil în Bistrița, imi fac osenda în Seghedin dela 1 Noemvre 1893.

Apăr. Al. Hossu: On. tribunal! Voescă se constat, că în urma enunțațiunii presidiale, nici unui apărător nu i s'a permis a vorbi, când s'a luat naționalul clientului său. Observă însă, că libertatea clientului meu s'a enunțat numai după-ce s'a constituit curtea cu jurați și numai după-ce s'a adus hotărârea tribunalului...

Președintele: In virtutea dreptului meu de președinte.

Ap. Al. Hossu: Bine, d'er numai în decursul ședinței de ieri. Inainte de aceea nu s'a făcut amintire despre așa ceva, prin urmare clientul meu a fost restrins în libertatea sa personală. Din cauza acesta anunț cas de nulitate și mă folosesc de dreptul de recusare față cu juriul întreg.

Președintele: Față de jurați n'ai drept de excepțiune. Acusatul a fost liber în prima și a pertractării, a putut d'eră să vină în atingere liber cu apărătorul său. *Îți denegă dreptul de recusare față cu jurați.*

Ap. Al. Hossu: susține dreptul de recusare.

Președintele: Dacă nu te conformezi îndrumării mele, atunci nu respectez oficiul meu.

Ap. Al. Hossu: Anunț cas de nulitate.

Președintele: Tribunalul pedepsește cu 50 fl. pe d-lu apărător, pentru că nu se supune îndrumărilor sale. **Pedepsa să plătescă numai decâtu procurorului.**

Dr. Stefanovic: vorbesce contra restringerii dreptului de apărare.

Acusatul Ionu Duma: Inainte de a răspunde la întrebările obișnuite, se alătură la declarațiile consoților săi. S'a născut în Săcalu, de 32 ani, gr. or., căsătorit, preot și capelanu castrensu în rezervă la reg. de linia 62, locuiesce în Săcalu, n'are avere. La întrebarea, dacă a fostu pedepsit, nu răspunde.

Ap. C. Brediceanu: Sunt într-o stare curiosă, căci atâră dela președinte, când pot să vorbesc. Eu exercitez funcția de avocat de 20 de ani în Timișoara, Arad, Budapesta și adî în Lugosiu, d'er v'o mărturisesc, că asta încă nu mi-s'a întâmplat decât în Clușiu. E chiar în interesul apărării, ca apărătorul să vorbescă, când simte, că e necesitate și trebuie să i-se dea dreptul de-a vorbi (Aprobări în partea română).

Președintele: pretinde, ca cei ce au aprobat, să se declare. Să ridică Faynor, Moldovan și Petroviciu. Toți acușai și apărătorii declară de a lor aprobarea.

C. Brediceanu: Față cu instituția talmaciului, tribunalul s'a pus pe acel punct de vedere, că limba judecătorilor de stat e exclusiv cea maghiară. Asta nu se referesce și la procedura penală. La instituția curții cu jurați, tribunalul numai conduce pertractarea. Provocându-se la legea de naționalitate, tribunalul nu ține cont de gravamele acușailor, fiindcă limba protocolară a tribunalului din Clușiu este cea maghiară. Tribunalul însă își uită, că competența Curții cu jurați din Clușiu nu se estinde asupra comitatului Coșocnei; afară de acesta limba protocolară a comitatului Coșocnei este limba română, și despre acesta am informațiuni pozitive. Cu privire la împrejurarea, care limbă se se aplice, n'are să dispună Curtea cu jurați. § 44 din procedura de presă dice, că e de lipsă, ca jurații, în decursul ședinței, să țină mereu în evidență pe acușai, ei sunt dator a observa ce influență au asupra lor dovedile aduse. Când legea dispune, ca jurații să se ia convingerile și judecata din imediata impresiune, întrebă din ce ar pute jurații să se ia această impresiune nemijlocită, dacă ei nu se pot înțelege cu acușai? Al doilea, dacă aici este eschisă impresia nemijlocită și dacă jurații nu pot să se primescă convingeri imediate nici la punerea întrebărilor, nici la predarea apărării, atunci domni jurați nu aduc verdict pe baza priceperii nemijlocite, ci numai din espunerile procurorului. Mă alătură la cele espuse de consoții mei apărători.

Acusatul Dionisiu Romanu: Inainte de-a răspunde la întrebările puse, ține a constata, că a căpătat dela judele de instrucția o citațiune, ca martor, în care îl numesce Dionisiu Romanu. În altă citațiune i se spunea Român Dénés, lucru ce a provenit din pricina nesciinței talmaciului. Din motivul acesta se alătură la excepțiunile consoților lui față de talmaciu. S'a născut în Ațel, de 53 ani, gr. or., căsătorit, până mai deunăci funcționar de tribunal, adî însă conceptist advocat în Mediaș, unde și locuiesce.

Apăr. G. Ilea: Ridică excepția contra întrebării despre copii.

Președintele: Întrebarea acesta nu i-s'a pus.

Dr. G. Ilea: Celorlalti acușai însă da și astfel interogatoriu nu s'a făcut într-o formă. Sostine cazul de nulitate, pentru-că judecătoria nu comunică cu acușai în limba lor maternă nemijlocit, deși acesta este un postulat legal, fi-

indă dispus prin lege, ca tribunalul să facă interogatoriu în limba maternă a acușatului. Regret, că trebuie să v'o spun, că am cetit erî în foile maghiare, că exercitarea acestui drept al nostru este „agitare”. Noi, on. tribunal, nu vrem să facem obstrucțiune cu apărarea noastră, ci vrem să ne apărăm dreptul față cu puterea.

Președintele: Aici nu stă față în față dreptul cu puterea; aici lucrăză un tribunal în cercul său de competență. Rogă a Vă reține d'er dela astfel de expresiuni.

Dr. G. Ilea: Noi ne provocăm la legi. Noi avem drepturi, tribunalul are puterea de-a hotărî asupra postulatelor noastre. Așa-déră nu este desconsiderare față de tribunal, când dic și repet, că dreptul stă față n față cu puterea.

Președintele: Da, în sensul acesta e corect.

Dr. G. Ilea: Dreptul referitor la limba maternă este un drept sfânt și însemnat, pe care noi nu-lă jertfim. Nu vreau să desvolt mai departe această întrebare, ci accentuez numai cuvintele de aur ale unui scriitor român, adevă: „Iubiți-vă limba mai pe sus de toate; iubiți-o mai tare, decât pe voi înși-vă, însă așa se-o iubiți, că dacă odată cu toții ar trebui să muriți, din iubirea de limbă să apară scinteia, care să fi în stare a deștepta încă odată viața în voi.”

Talmaciul interpretează foarte fals.

Acus. Ioan Munteanu: Nu pôte vorbi tare, căci e bolnav. C-re dela președinte să-i facă interogatoriul românesc. (Președintele refuză.) Acusatul se alătură apoi la protestările față de neadmiterea folosirii limbii materne. S'a născut în Hategu, de 49 ani, gr. or. de religie română, căsătorit, are copii, avere n'are, ocupația la o bancă română, locuiesce în Hategu.

Ap. Simeon Damianu: Dintre întrebările puse clientului meu, excepționez întrebarea referitoare la starea familiară. L'ați întreat, dacă e căsătorit? Constatez față cu acesta, că §. 54 din procedura de presă înșiră taxative acele întrebări, cari pot să fi puse acușailor în cauze de presă. Afară de acestea, nu este permis a se pune și alte întrebări. Întrebările prevădute în procedura de presă sunt următoarele: Numele și conumele, locul nașterii, starea — er nu și starea familiară și etatea. Această dispozițiune normativă a legii are legis ratio a ei deosebită, care se cuprinde în aceea, că după ce domni jurați sunt chemați a aduce verdict în cauze, ce le stau înainte, după conștiința lor, numai pe lângă cumpanirea motivelor acușei și apărării, astfel ori ce alte întrebări puse de tribunal, ar influența pe domni jurați. Bazei acestei rațiuni i-se da expresiune în § 75 din norma procedurii de presă.

Președintele: Atrag atențiunea d-lui apărător la împrejurarea, că și tribunalul are înșiră în ceea ce privesce culpabilitatea. Tribunalul are dator a a-și lua informațiuni cu privire la acele împrejurări, cari influențază la măsurarea pedepsii.

Simeon Damianu: Acesta stă în contradicție cu dispozițiunile legii, fiind-că tribunalul nu este chemat, decât a măsura pedepsa. Cu privire la acesta ne dau deslușiri scrierile. Și fiind-că întrebările din cestiune s'au pus, anuntă casă de nulitate.

Sfârșindu se luarea naționalelor, președintele constată, că au fost ascultați toți acușai. Inainte de ce s'ar ceta actul de acușatiune, pro-

vocă pe acușai să se pronunțe asupra amânării pertractării.

Ac. Dr. I. Rațiu: cedeză cuvântul apărătorului.

Ap. Dr. A. Frăncu: (vorbesce încet): Constată, că apărarea a fostu restrinsă.

Președintele: Doresc amânarea? Da, ori ba?

Dr. A. Frăncu: Nu doresc.

Ac. G. P. Bădesci: lasă să răspundă apărătorul.

Acesta nu doresce amânarea.

Ac. V. Lucaciu: După-ce aici nu ne putem valida nici un drept, mergă și asta după celelalte.

Președintele: pentru expresiunea acesta îl îndrumez la ordine.

Dr. Stefanovic: Apărătorii și acușai nu sunt siguri în libertatea lor personală. Afară de acesta constat, că ieri, viața clientului meu a fost în pericol. În astfel de împrejurări, nu se pôte continua pertractarea fără preocupatiune. Dacă însă tribunalul gândește, că se pôte, atunci eu nu cer amânarea ei. Să hotărască tribunalul.

Ac. D. Comsa: nu cere amânarea.

Ac. S. Albini: nu doresce amânarea.

Ac. N. Cristea: nu doresce.

Ac. P. Barbu: renunță la dreptul de a cere.

Dr. Gavriila: Amânarea pertractării o încredințez și eu tribunalului. Constat însă, că libertatea apărării este restrinsă și independența ei influențată. E imposibil a se pertracta în acest oraș. Apărarea e eschisă de lumea din afară. Telegramele noastre nu se trimit, ni se refuză după 24 ore. Cei ce aparțin nou, nu știu ce se întâmplă cu noi aici, căci suntem într-o adevărată stare de asediu. Am mers la tribunal și acolo mi-s'a cerut licență. Mi-au cerut pașaportu mie, avocatul din Ungaria, domni din Clușiu. În sala de pertractare suntem înmămeru între baionete. Gendarmeria a privit chiar și în notițele mele. Mi-ar plăce să știu, că d-lu polițaiu, care stă lângă jurați și pe care n'am onore să-l cunosc, de ce stă acolo și de ce discută cu ei?

Președintele: Nu se ține de obiectul pertractării.

Dr. Gavriila: E o stare rușinosă acesta, cum numai în Ungaria se pomenesce. Astfel nu putem pertracta.

Ac. I. Coroianu: După atâtea incorectități și abateri dela lege, nu pot ști, dacă mai e cu scop a se continua pertractarea.

Ac. Rubin Patita: spune, că mergendu pe stradă, a fostu oprit pe stradă de nisce tineri maghiari, cari steteau lanț și nu l'au lăsat să treacă spre locuință. Dinaintea otelului „Hungaria” un polițaiu i-a pus baioneta în spate, și dacă nu se întorcea, l'ar fi străpuns. Tinerii maghiari l'au huițuit și scuipat. Un polițaiu nici nu l'au lăsat să se esplice. Asta este libertatea noastră în Clușiu. În astfel de împrejurări, lasă să judece tribunalul, dacă se mai pôte continua pertractarea.

Ceilalti acușai și apărători, de asemenea și procurorul, declarându, că cer amânarea, tribunalul se retrage și după o consultare de aproape 1 oră reintră, și notarulu citește hotărîrea, de-a nu se amana pertractarea.

În motivarea hotărîrei tribunalului, cuprindendu-se nisce expresiuni vătămătoare față de atitudinea țeranilor români cu ocazia procesului, afară pe strade, se încinge o discușiune foarte infocată, care pentru scurtimea timpului, nu v'o pot da în detalii. Constat însă, că motivarea tribunalului a fostu combătută cu putere și cu efect de mare parte dintre acușai și apărători.

S'a slevat apoi erăși cestiunea talmaciului prin aceea, că juratul

Gajzagó a cerut, ca traducerele să se facă totu din 20—20 cuvinte. La întrebarea acesta, întreatu fiindu de președinte, procurorul a cerut, ca numai din ideia în ideia să se facă traducerea. Amendou cererile au fostu viu combătute de Stefanovic, Lucaciu, Frăncu. Resultatul acestei discușiuni a fostu, că juratul Gajzagó și-a retrasu propunerea, cerendu în schimb dela tribunal hotărîrea, de-a nu se mai discuta asupra cestiunii cu talmaciul.

Continuându-se discușiunea cu privire la motivarea hotărîrei tribunalului, de-a nu se amana pertractarea, acușaii combatu și resping toți espresiile, că țeranii români ar fi datu privilegiu la turburare și iritare. La fine cere cuvânt:

Apăr. Dr. A. Mureșianu: D-le președinte! Inainte de a vorbi în cestiunea privitoare la motivarea nulității anunțate din partea noastră, țin să adresez onorat. tribunal o întrebare de mare importanță, care privesce pozițiunea mea de drept, ca apărător, și mai ales în ce privesce dreptul de limbă. Ieri, când s'a început luarea naționalelor, d-lu președinte a enunțat, că până la terminarea interogatorului privitor la naționale, nu ne este permis de a vorbi despre altceva. Așa-dér numai acum sunt în pozițiune de a declara, că eu m'am folosit de dreptul meu de limbă, fără însă ca acesta să se constate în fața hotărîrii contrare a tribunalului, hotărîre, pe care tribunalul o aduse în ședința primă.

Președintele: Întrerupe pe vorbitor și rogă pe talmaciu să interpreteze. Talmaciul interpretează foarte defectuos, apoi din nou începe să vorbescă:

Dr. A. Mureșianu (cu voce înaltă și cu accentu foarte viu): D-le președinte! Sunt în drept de a cere lămurire dela onoratul tribunal. Protestez contra observării, că prin acesta m'as abate dela obiect. Eu nu voiesc, decât să constat, că există o hotărîre a tribunalului, prin care ni-se denegă nou, apărătorilor, cari nu suntem advocați, dreptul de a ne folosi de limba noastră maternă. În fața acestei decisiuni ilegale, care până acum nu s'a retractat, imi iau voi a întreb pe d-lu președinte, că pe ce basă de drept stau eu aici, și ceru cu insistență ca on. tribunal să ia o nouă decisiune în privința noastră, cari figurăm aici ca apărători, nefind însă advocați. La acesta mă îndemnă atât respectul, ce trebuie să-lu am ca apărător față cu decisiunea amintită a tribunalului, cât și respectul față cu legea sancționată, pe care imi bazez eu dreptul meu, de a mă folosi la apărare de limba mea maternă. (Sgomotu între publicul maghiar asistent, vii aprobări din partea Românilor). În sfârșit eu hotărîre trebuie să vă declar, d-le președinte, că la acestu drept sfânt și nealienabil, la dreptul de a susține apărarea în limba mea maternă, eu nu voi renunța nici odată și nici într-o împrejurare.

Tribunalul, vedendu-se pus în fața unei dileme foarte grele, se vedea ajuns într-o mare încercătură. Căci una din dou: sau elu trebuia să insiste din nou asupra decisiunii luate, sau trebuia evident să și-o retragă. A insista însă din nou nuda mâna, pentru-că în decursul pertractării, după ce a adus numita decisiune, elu totuși a lăsat pe apărătorii neadvocați să vorbescă românește. Ear a-și retrage decisiunea afirmativă, ar fi însemnat, că și d-lu însuși o palmă. În fața acestei împrejurări, constatez cu multă satisfacțiune, că tribunalul a suferit

unū flasco cumplitū, pe care nu-lū va uita curēndū.

Ce era sē facā acum onoratulū tribunalū? Vēdēndu-se prinsū cu ocaua mică, și-a luatū refugiu la mijloculū ridicolū de a declara prin grăulū președintelui, că *ședința s'a închisū*. Cu alte cuvinte: a tăiat'o la sănētōsa.

CLUȘIU, 11 Maiu 1894.

Ședința V dela 10 Mai.

Ședința se deschide punctū la orele 8½. Președintele declară, că avēndū în vedere munca grea a stenografului, a aflatū de lipsă sē mai aducā unū stenografū în persona dlui Ōszi Kornel, pe care ilū și jurā. Președintele avertisēzā pe apărătorū, sē vorbēscā cātū se pōte mai pe scurtū cu privire la motivarea amānării.

C. Brediceanu: cere cuvēntulū și vrē sē vorbēscā despre talmaciu, pe care trebuie intr'una sē-lū corēgā, dēr i-se denēgā cuvēntulū.

Dulla: cerēndū cuvēntū, se mār-ginesce a declara, că se alăturā la casurile anunțate de d-nii Stefanovici și Frāncu, pentru-cā președintele a detrasū cuvēntulū lui Brediceanu.

N. Cristea: spune, că în douē rēnduri a fostū espusū atacurilorū și insultelorū pe strade. Cere sē se constate acēsta, căci nu vrea sē fiā consideratū ca provocatorū, impregiurare, care ar putē influința conștiința juraților.

Președintele: enunță, că tribunalulū se retrage pentru a aduce decisiune cu privire la cererea acusaților și apărătorilor de a se face o traducere în limba romānescā a actului de acușatiune.

La 10 ore 50 min. redeschidēndu-se ședința, se cetesce hotărīrea tribunalulū, prin care respinge cetirea în limba romānā a actului de acușatiune pe cuvēntulū, că acusații au avutū destulū timpū pentru a cunoșce cuprinsulū lui.

Președintele: dispune notarului sē cetēscā articolii incriminați.

Frāncu: vrē sē vorbēscā la hotărīrea tribunalulū.

Președintele: nu-i permite sē vorbēscā contra hotărīrei și-lū provōcā sē rēmānā la obiectū. Toți apărătorii insinūā recursū de nulitate.

Frāncu: vrē sē vorbēscā.

Președintele: nu-i permite.

Frāncu: protestēzā contra procedurii președintelui.

Președintele: Poți da recursū de nulitate, altceva nu permitū.

Isacū: Hotărīrea adusā e în legăturā cu intrēgā procedura de presă. Dēcā totū ce pānā acum s'a spusū unguresce, a fostū tradusū în romānesce, trebuie ca și actulū de acușatiune sē se traducā.

Președintele: îi detrage cuvēntulū.

Isacū: anunță recursū de nulitate.

Dr. A. Mureșianu: D-le președinte! Nu potū se iau cuvēntulū în meritū, fără a cere din nou, ca sē se clarifice poziția mea de dreptū, ca apărătorū. Am cerutū, ca sē fiu lāmuritū față cu hotărīrea On. tribunalulū, prin care mi-se denēgā dreptulū de-a mē folosi de limba mea maternā în apărare. D-lū președinte mī-a concesū de a vorbi romānesce în contra amintitei hotărīri. Deōrece insē acēstā hotărīre a rēmāsū neschimbātā, eu nu voescū sē calcū respectulū față de hotărīrea tribunalulū, deoparte, de altā parte ținū la respectulū de lege...

Președ.: ilū intrerupe.

Dr. A. Mureșianu: D-le președinte! Nu vrēu grație, ci vrēu sē exercitū unū dreptū...

Președ.: intrerupe din nou.

Dr. A. Mureșianu: renunță la cuvēntū.

Nateiu Dulla: insinūā recursū de nulitate, fiind-cā dreptulū de apărare le este denegatū printr'o hotărīre nēmotivātā.

Toți apărătorii se alăturā.

Dr. Stefanovici: vorbesce în numele apărătorilor. În pertractarea din 9 Maiu s'a pusū din oficiu întrebarea, sē se amāne pertractarea și a provocatū pe toți apărătorii sē se declare asupra ei. Astfelū insu-și tribunalulū a făcutū, ca numai pentru discutarea acelei hotărīri sē se petrecā o dī intrēgā. Acum totuși acusaților și apărătorilor li-se impūtā, că ar voi cu de-adinsulū sē trāgāneze pertractarea.

Președintele: ilū intrerupe invitāndu-lū sē recureze, dēcā i place.

Dr. Stefanovici: Considerāndū, mai departe, că colegulū meu Brediceanu a fostū pedepsitū cu 50 fl., ēr dupā-ce a anunțatū recursū de nulitate a mai cāpētātū o amendā de 100 fl. și astfelū prin necontenite pedepse libertatea cuvēntului și apărării este peste mēsurā restrinsā, **renunță la apărare chiar și în contra voinței clientului meu.**

Toți apărătorii se alăturā.

Președintele: Nu vrē sē hotărēscā nimicū în acēstā cestiune, ci dīce, că **apărătorii, dēcā nu le place, potū merge** (elmehetnek).

Toți apărătorii adunāndu-și actele și tăcēndū complimente președintelui, se depārtēzā.

Notarulū cetesce lista apărătorilor și președintele constatā lipsa tuturor. Se cetesce punct. c din § 56 alū procedurii de presă și apoi basatū, cum dīce, pe §. 173 din codicēle penalū enunță, că **apărătorii din oficiu nu se dau** și invitā pe acusați sē se declare, dēcā voiescū amānarea pertractării și cere, sē-și dea în privința acēsta cerere motivātā.

Dr. Rațiu: arātāndū poziția criticā, în care au ajunsū acusații, cere suspendarea ședinței, ca sē se pōtā consfātui.

Președintele: cere părerea procurorului.

Procurorulū: se invoesce.

Președintele suspinde ședința pe 30 minute. Acusaților li-se dā unū localū separatū. Tribunalulū și juriulū se retrage.

La 11 ore și 10 minute, președintele redeschidēndū ședința invitā pe acusați a se declara.

Dr. Rațiu: Considerāndū, că apărătorii s'au depārtatū și înainte de a se depārta au declaratū, că suntū siliți sē renunțe la apărare...

Președintele: ilū provōcā sē nu vorbēscā altceva, decâtū sē declare, că vrea amānare, sēu nu.

Dr. Rațiu: accentuāndū poziția criticā a acusaților, rōgā pe președinte sē-i punā în poziția a se putē consfātui cu apărătorii. Pentru aceea rōgā sē se suspendā ședința.

Președintele: intrēbā, pe cātū timpū ar vrē sē se suspendā ședința.

Dr. Rațiu: considerāndū importanța lucrului, rōgā suspendarea pānā māne.

Președintele: aprețiāndū propunerea acusaților, suspinde la 11 ore pertractarea, anunțāndū continuarea pe dīua urmātōre la orele 8.

Ședința VI, dela 11 Maiu n.

Președintele: deschide pertractarea la orele 8½ și anunță, că **la ordinulū ministrului de justiția**, tabla reg. din Dobriținū a trimisū ca alū doilea talmaciu pentru pertractarea acestui procesū, pe d-lū

Petru Cosmuța, pe care, fiindū de față, ilū face atentū la jurāmētū. Constatā, că a fostū de lipsă unū alū doilea talmaciu, pentru-ca interpretarea sē se pōta face de-aici înainte corectū, și anunță, că în urma acesteia nu va mai admite ca traducerea sē fiā pusā în discuția. Anunță că i-a sositū o cerere dela acusatulū I. Munteanu, prin care acesta aduce la cunoștința tribunalulū, că apărătorulū sēu Simeonū Damianu, fiindū în urma unui morbū gravū, ivitū în familia sa, necesitatū a pārāsi Clușiu, l'a absolvātū de sarcina de apărătorū, rezervāndu-și insē dreptulū de a-și numi altū apărătorū, sēu de-a se apēra insu-și, și rōgā tribunalulū sē ia acēsta spre sciință.

Cererea se alăturā la acte.

Președintele: Rōgā pe Dr. I. Rațiu sē binevoescā a se declara în numele acusaților în cestiunea apărării.

Declarația d-lui Dr. Rațiu.

Dupā-ce ni-s'au comunicatū motivele aduse de apărătorii noștri, cari motive i-au indemnatū sē pārāsescā acēstā salā și sē renunțe la apărarea noastră, ne-amū convinsū și noi, că ei n'au pututū proceda altfelū, decâtū cum au procedatū, voinđū sē rēmānā credincioși misiunei lorū de apărători, conștientioși și sē salveze dignitatea și prestigiulū de apărătorū.

Considerāndū gravitatea cauzei și mai alesū acea împrejurare, că în unū procesū, cum este acesta, nouē intentatū, e imposibilū sē rēmānemū fără de apărători: rugāmū cu insistență pe on. tribunalū regescū, sē binevoescā a delātura piedecile, cari i-au indemnatū pe apărătorii noștri sē renunțe la apărarea noastră.

Dēcā insē On. tribunalū n'ar voi, sēu n'ar putē sē revinā asupra acestei cestiuni de supremā insemnātate pentru noi, atūnci:

Considerāndū, că suntemū lipsiți de apărători, fără vina noastră; considerāndū, că intr'unū procesū atātū de gravū nici nu putemū găsi altū apărătorū în timpū așa scurtū și nici nu putemū incredința pe orī și cine cu apărarea noastră.

Considerāndū, că apărătorii, pe cari i-am invitā din nou sē ne apere, și ei ar avē trebuința de unū timpū mai îndelungatū spre scopulū pregătirei apărării:

Suntemū siliți a declara, că nu se pōte continua pertractarea finalā și ne rugāmū de onor. tribunalū sē binevoiascā a dispune amānarea pertractării finale.

Președintele: intrēbā, că anume pentru cāte dīle sē fiā pertractarea amānatā. Rōgā sē i-se facā o propunere formulātā și determinātā.

Dr. I. Rațiu: Acēsta n'o putemū face înainte, fiind că peste totū nu scimū când și pe cine vomū putē cāpēta de apărători și când aceștia ar putē studia intru atāta actele și materia procesului, încātū sē pōtā susține aici, în fața tribunalulū, apărarea. Dreptū aceea amānarea nu s'ar putē face, decâtū pe-unū timpū nedeterminatū.

La întrebarea președintelui, ceialți acusați declarā, că se alăturā cu toții cererii d-lui Dr. Rațiu.

Procurorulū: Nu trage la îndoelā, că poziția acusaților. în urma incidentului de ieri, este fōrte dificilā, acēsta insē o atribue purtării apărătorilor. Lipsa apărătorilor insē cu tōte acestea nu o considerā de motivū pentru amānare, căci nici legea nu pretinde în casulū de față prezența apărătorilor, fiindū delictulū de atare naturā. Ear de altā parte, acusații, cari cu toții suntū omenī de culturā superiōrā și între ei chiar și mulți advocați, inși-și au redactatū și formulātū Memorandulū și pasagiile incriminate, și astfelū ei cunoscū mai bine cauza și suntū în poziția de a-și susține inși și apărarea. Nu aflā decī nici unū motivū pentru amānare și cere,

ca tribunalulū sē decidā continuarea pertractării.

Tribunalulū se retrage și dupā o consultare de 1 orā intrēgā — în care timpū, în vederea publicului presentū, se aduce recipisa depeșei expediate ministrului de justiția în cauza acēstā — reintrā și președintele, dā cetire, prin notarū, decisiunei, care, trecēndū cu totulū cu vederea partea primā a cererii presentate de acusați, decide numai asupra punctului al doilea și enunță că **neafiāndū motivū pentru amānare, pertractarea se va continua.**

Dr. I. Rațiu: anunță contra acestei decisiuni recursū de nulitate și cere suspendarea pertractării pānā în dīua urmātōre, pentru-ca acusații sē-și pōtā lua actele și dovedile dela apărători.

Procurorulū: se impotrivesce acestei cereri.

Președ.: enunță, că tribunalulū a hotărītū deja în cestiunea acēsta, și ast-felū numai dēnsulū, dinputerea lui presidialā, ar putē suspenda ședința, dēr fiindū-cā nu vede nici unū motivū pentru acēsta, deōrece acusații au avutū timpū de ieri pānā ađi sē-și procure actele și dovedile dela apărători, **nu admite cererea acusaților.**

Dr. V. Lucaciu: se alăturā la casulū de nulitate anunțatū de Dr. Rațiu, observā insē, că cererea acusaților presentatā prin Dr. Rațiu stā din douē părți. Și anume: 1) tribunalulū sē delātura piedecile pentru cari apărătorii nu mai potū susține apărarea, și 2) neadmitēndū acēstā cerere, tribunalulū, din motivele aduse de Dr. Rațiu, sē amāne pertractarea. Fiind-cā hotărīrea tribunalulū se referesce numai la partea a doua a cererei, ar dori, ca și partea dintāiu sē aibā urmā în protocolulū tribunalulū

Președintele: ordonā cetirea protocolului și constatā, că cererea acusaților n'a luatū intocmai la protocolū. Enunță apoi, că tribunalulū a decisū deja ieri în cestiunea apărătorilor, și nu mai pōte reveni.

Dr. V. Lucaciu: intrēbā, dēcā recursul de nulitate, anunțatū de d-lū Dr. Rațiu contra decisiunei amintite a tribunalulū, se pōte referi la amēndouē părțile cererei, or că trebuie sē se facā separatū.

Președintele: declarā, că se pōt face nulitate în specialū față cu decisiunea referitōre la ambe părțile cererei acusaților.

Dr. V. Lucaciu: anunță în specialū contra fiā-cărei părți a decisiunei recursū de nulitate, la care s'alăturā toți acusații.

Președintele: declarā, că se continuā pertractarea și urmēzā cetire pasagiilor incriminate din Memorandū, de cumva acusații nu vor sē se declare în generalū față cu actulū de acușatiune.

(Va urma)...

Căsētoria civilā respinsā.

Joi, în 10 Mai n. e. s'a terminatū Camera Magnaților din Budapesta desbaterea asupra proiectului de lege privitor la introducerea căsētoriei civile. Proiectul a fostū respinsū cu o majoritat de 21 voturi.

Multū este a se mulțumi acēsta archiereilor noștri romāni de ambele confesiuni, cari cu toții au grābitū a se înfișā în Camera magnaților, unde prin votul lorū au contribuitū la căderea proiectului.

Patriarchul sērbesc Brankovici a dat incidentū unū bauchetū, la care au luat parte și arhierii noștri romāni, nu numai gr. or., ci și gr. cat.

Ca recunoștință, Escelenței Sale Metropolitanului Mironū Romanulū i s'

făcută eră. cu ocaziunea reînțocării dela Budapesta, o frumoasă primire la gara din Sibiu, unde fu întâmpinată de un număr mare de Români fruntași, cari îl petrecură până la residență într'un lung giru de trăsură.

Se credea, că de-odată cu căderea proiectului, se va retrage și ministrul lui Wekerle. Dér acesta nu s'a întâmplat până acum și se vede, că nici nu se va întâmpla. Se asigură, că ministrul-președinte va aduce încă-odată la vot în camera magnaților proiectul căsătoriei civile, ér decât nici atunci nu se va primi, probabil că se va retrage.

Dela Curtea cu jurați.

(Telegr. part. ale „Gaz. Trans.”)

Clușiu, 11 Maiu*) In ședința de azi Rațiu a declarat, că acușății sunt convingși, cumcă apărătorii au procedat corect când au părăsit sala și au renunțat la apărare. Voindu rămână credincioși demnităților lor și libertății de apărare, n'au putut să lucreze altfel. Rogă tribunalul să delatureze cele pedeci, cari au cauzat retragerea apărătorilor; la casă contraruză, considerând gravitatea împrejurărilor, să amâne procesul de timpu nedeterminat.

Procurorul se declară în contra amânării, ér tribunalul respinge cererea de amânare.

Coroianu face apoi excepțiune în privire la prescripțiunea pretinsului delictu. După el vorbește Rațiu, Popu de Băsesci și Lucaciu. Procurorul le răspunde.

La începutul ședinței a fost prezentat un alu doilea talmaciu în numele Cosmuța, trimis dela acesta.

Clușiu, 12 Maiu. Acușății Comaru, Barcianu, Albin, Cristea, Carbu își fac observările, cerându hotărârea tribunalului cu privire la constatarea prescripțiunii. Procurorul răspunde debil. Observările continuă.

Urméază Mihali, care va insista pentru ca tribunalul să hotărască. Totă înțelegerea se face prin talmaciu.

Clușiu, 12 Maiu. La biroul român de presă s'a făcut perchișia domiciliară. S'au confiscat mai multe hârtii.

CLUȘIU, 12 Maiu. Adă s'a conatut ascultarea asupra excepțiilor de prescriere. Comșa cere elușiră dela procuror cu privire la termenul consumării delictului, ér decât procurorul ia ca basă șeșta Comitetului din 26 Martie 1902, atunci delictul e prescriș, ér a trecut un an.

Procurorul răspunde, că luându-se ca basă ședința comitetului, care s'a hotărât textul, tipărirea răspândirea Memorandului, delictul nu pôte fi consumat, căci coatele penală prescrie trei ani.

Urméază Barcianu, Albin, Cristea, Carbu, Mihali. Cestă din urnă combătuturerea procurorului, dovédind, că prescripțiunea recere numai un an, ér că Curia încă a decis în acestu sens. Toți ceru hotărârea tribunalului asupra prescripțiunii.

A mai vorbită Triponă, Suciu, Clușiu. Procurorul a răspuns. Cu șeșta ședința s'a închis la 2 ore. Viitorea ședința Lună.

Pressa străină

și

Procesul Memorandului.

Țiarul parisiân „Journal des Debats” în numărul său dela 7 Maiu n. după ce face istoricul așternerei Memorandului și arată cuprinsul său, Țice:

Sôrtea comitetului acusat e îndolnică, deoțee guvernul maghiar și-a rezervat dreptul de a compune curtea cu jurați prin ordinațiuni ministeriale, judecătorii sunt exclusiv Maghiari, și prin procesele tendențioșe, ce s'au făcut în timpul din urmă Țiaștilor români, juriul a arătat, că este pățimaș față de aceste plângeri ale Românilor, unde sunt în același timp acuzător și judecători.

În același număr, foia parisiână aduce și nise depeși primite din Clușiu, în cari se descrie primirea entusiastă, ce li-s'a făcut membriilor comitetului centralu.

„La Libre Parole”, organul parisiân al antisemiților din Franța, în numărul său din 7 Maiu n. scrie:

Acum se încep în Ungaria desbaterele unui proces de mai mare importanță, decât dramele judiciare cele mai mișcătoare. Unu popor întreg este acusat. Acestu proces nu este în realitate, decât un episod epic al unei mari lupte de rassă între două naționalități.

Europa a răsunit odinoră de gemetele lui Kossuth și ale amicilor sei, apărătorii drepturilor poporului maghiar. Dér acestu popor maghiar, Kossuth și amicii sei politici, n'au încetat de a fi asupritorii crânceni ai naționalităților.

Maghiarii, cari forméză a treia parte din locuitorii țerei, tiranizéză milioane de Slavi și Români cu o ferocitate demnă de despotismul Turcilor. Nimicu nu e mai revolțator, decât regimul instituit de liberalismul maghiar și de jidovismu, nimicu mai admirabil decât împotrivirea energică a Românilor.

Despotați de drepturile politice și de totă libertatea, Români nu și-au perdită de loc curajulu, n'au încetat de a protesta, de a merge înaintea justiției, de a merge în prinsore, de a apăra drepturile nefericitei lor națiuni.

După ce face istoricul Memorandului, continuă astfel:

Inima poporului român e cu acușății. Ei știu, ce simpatii ardătoare întem pină la frații lor din România independentă, cari eliberați de Turci, speră, că și frații lor din Transilvania se vor elibera de Unguri și de Jidani.

Ei știu, că a trecut timpul, când Jidovismul și francmasonii cosmopoliti puteau să impună o tăcere absolută asupra faptelor lor rele. Pressa independentă se ocupă deja cu sôrtea acestei naționalități, pe care voescu să o asasineze pe încetul.

Români se împotrivesc bărbătesce, ca și Boemii, ca și Polonii, Irlandesii, Lotaringienii, și Europa începe să afle despre sôrtea lor demnă de simpatii și urmăresce cu interesu acestu luptă, care este una dintre cele mai eroice din istorie.

În numărul următor dela 8 Maiu, continuă acestu țiar de a se ocupa cu noi. Sub titlul „Unu proces istoricu”, elu Țice între altele:

Acestu proces, repetăm, este un episod forte mișcător al unei lupte naționale eroice, care n'are asemănare în istorie. Telegramele ce le primim din Ardeal și România independentă, arată, că inima poporului e cu patrioții acușăți. Români, mulțumită ardorei lor mărețe, trănicioi lor mari, și-au mântuit limba și naționalitatea în țilele negre ale subjugărei turcesce, în timpul invasiunii Hunilor, ai căror vrednici urmași sunt Maghiarii.

Organul Cahilor bătrini „Politik” din Praga în articolul său de fondu dela 9 l. c. Țice:

E de înțeles, că acestu proces monstru atrage asupra sa atențiunea întregi lumii culte, pentru-că e vorba aci de unu act de violență, îndreptat în contra întregului popor român din Ungaria și Ardelu, pe care voescu să lu mascheze prin forma unei pertractări judecătorești.

Țică peste totu patimele sunt rei sfătuitori, atunci între tôte cu deosebire este fanatismul. Elu duce la fapte, pe cari cumpănirea rece și înțelptă le cunoșce de nebune în gradul suprem și producătoare de pericolu, face pe omeni orbi și surzi, îi face să-și prețnească puterile ca mai mari, cum sunt în realitate, și îi persecută cu unu parocsismu enormu, pentru care nu există margini.

Intr'o astfel de stare sufletescă forte anormală se află de prezentu Maghiarii. La densii se schimbă mereu inimizții în contra armatei comune, contra basei și puterii monarchiei, cu unu cultu freneticu kossuthist și cu erumperi de păreri dinastice.

Țică naționalitățile nemaghiare se plâng în contra apăsării și decât pressa nemaghiară, seu care nu stă în simbră maghiară, arată violențările, ce le suferă nemaghiarii, atunci Maghiarii caută să combată aceste plângeri totdeuna prin amintirea și indicarea legislațiunii unguresce forte liberale și care decretéză egalitatea de dreptu a tuturor naționalităților. Da, însă ce ajută legile cele mai liberale, decât ele rămân litere mörte?

Totă lumea știe, cum stăm cu jurisdicțiunea în Ungaria, decât e vorba despre inculpați politici de naționalitate nemaghiară. Astfelu pe Români acușăți i-au pus înaintea unei curți cu jurați, constătoare curată din Maghiari; tôte protestele acușăților fură zădarnice. Nu li-se concese să se aperse în limba lor maternă, trebuie să vorbescă unguresce, seu, decât nu știu limba acesta, se folosesc de talmaciu pus din oficiu. Resultatul pertractării nu pôte fi dubiu, după esperiențele de până acum, de nu cum-va Maghiarii își vor cunoșce în momentul din urmă pericolul procederei lor.

Agitarea nespasă, ce a produs acestu proces în întregu poporul român, nu numai a celui ce locuesce pe teritorul coronei St. Stefanu, ci și în regatul României, și care a cuprins și pe Slavii și Germanii, care suferă sub același jug, ar trebui să-i aducă în ori pe Maghiarii dela putere.

Aflându-se în posesiunea puterii și făcându-se întrebuintare de ea fără nici o considerare, adevăratu, că maghiarii pot susține pe unu timpu ore-care hegemonia lor, însă e o greșelă să credă, că în modul acesta vor susține-o pentru lungu timpu, o greșelă, care pentru ei pôte fi cu urmări grele și fatale.

Cununi eterne pentru cei răposăți.

Din incidentul morții respectabilei D-ne Elena P. Dima, D-nă Dir. Valeriu Bologa a trimis subsemnatului Comitetu parochialu, în locul unei corone peritoare pe sicriul adormitei, o sumă de 5 fl. dreptu coronă neperitoare la „fondulu pentru iubii răposăți”, înființat în folosul școlarilor români șerați. S'a transpus și acestu sumă la numitul fondu, despre ceea ce achitam cu mulțamită. — Brașov, 12 Maiu n. c. Comitetul parochialu român gr. or. din Cetatea Brașovului.

În memoria răsosetei soții a d-lui profesor Pantelimonu Dima, Corpul profesoralu dela școlele medii române gr. or. din Brașov, a contribuit, în loc de cunună pe sicriu, suma de 20 fl. la fondul școlarilor șerați dela aceste institute.

Tot în locu de cunună pe sicriul răposatei soții a profesorului Pantelimonu Dima, s'au făcut următoarele contribui la fondul școlarilor șerați dela școlele centrale române gr. or. din locu, de cătră so-

țiile profesorilor dela aceste institute, anume d-nele: Maria I. Popea 2 fl., Policsena Ip. Ilaseviț 2 fl., Filotea Dr. Glodariu 1 fl. Maria L. Nastasi 1 fl., Paulina Dr. Popu 1 fl., Ecaterina A. Barseanu 2 fl., Filotea P. Budiu 1 fl., Maria N. Popovici 2 fl., Viola V. Goldiș 2 fl., Virginia A. Vlaicu 2 fl. Suma 16 fl.

SCIRILE ȚILEI.

— 80 Aprilie.

Noulu Metropolitu alu Blașului. Țiarul maghiar „Budapesti Hirlap” aduce în numărul său de eri următorea scire: „Din isvoru siguru ni-se anunță că de metropolitu alu Blașului se va denumi în timpul celu mai apropiat episcopulu Victoru Mihalyi.

Starea Rutenilor din Ungaria. Din Petersburg șosesce scirea, că cunoscutul publicist Dragomurecki a primit concediunea, ca să scotă în Petersburg o foia, care se va ocupa cu starea Rutenilor din Ungaria și Galiția. Foia va apăre la 1 Iunie sub titlul următor: „Galirko-Russki Wustnik”.

Ministrul de răboiu generalu Krig-hamer, a plecat la Bosnia, unde se va întâlni cu archiducele Albrecht, care face inspecțiunea provinciilor ocupate. Archiducele a sosită eri la Dolni-Tulza, unde populația l'a primit cu entusiasm.

Americanii despre Maghiari. O foia americană „Libertatea”, ce apare în Cleveland scrie unu articolu forte caracterizator pentru Maghiari, făcându răspunștor pe Maghiarii emigrați în America pentru turburările, ce domnesc de prezentu acolo. Numesce pe Maghiari descendenți cu totulu necivilizați și selbatici ai Hunilor barbari, omeni cu cari nu poți trăi împreună, revoluționari, certăreți și volnici. Maghiarul, Țice numita foia, nu are nici baremu acel simțementu creștinescu, ca să i fi milă și să se îngrijescă de cei bolnavi și răniți. În fine după ce enumără câte-va casuri concrete ca exemple, încheie cu cuvintele: „Nu e mirare, decât ori și care societate, doresce să se mântuescă de ei!”

Linia Dirste. Se face cunoscutu, că înainte de-a se construi șinele secundare în Dirste, deja acuma comunică tôte trenurile provédute în planu pentru stațiunea Dirste, afară de trenurile 28 și 29, într'acolo la 5 ore 22 min., și înapoi la 6 ore 3 min., cari nu merg numai până'n Noa. În ambele țile de sərbători ale Rusaliilor va veni pe lângă aceea unu trenu din Dirste la Brașov la 9 ore 50 m. șera.

Musica orășenescă va da mâne (Duminecă) și poimâne (Luni) câte unu Soirée musicală în otelul Europa. Programele sunt următoarele. Dumineca: 1. Österreichs Soldaten, marșu de Wagner, 2. Wiener Jubel, Ouvertură de Supée; 3. Inima română, valsu de Ivanovici; 4. Vergissmeinnicht, de Filipovici; 5. Potpourri din Obersteiger de Zeller; 6. Rhapsodiă ungară Nr. 2 de Liszt; 7. Fin de siècle, valsu de Waldteufel; 8. Rund um den Stefansthrm, potpourri de Wagner; Bajazzo, quadril de Czibulka; 10. Immer a jour, polca de Brandner.

Luni: 1) Columbus, marșu de Ziehrer. 2) Rákoczy Ouvertură, de Keller. 3) Valsu de Waldteufel. 4) Blumenorakel de Mascagni. 5) Potpourri für lustige Leut', de Komzak. 6) Sei nicht böse, de Zeller. 7) Diesen Kuss der ganzen Welt, valsu din Ziehrer. 8) Ein Abend in den Karpathen, fantasiă de Bernstein. 9) Amateur, polca de Milöcker. 10) Vogelsang, polca de Kral. Începutul la 8 ore șera.

Sfaturi.

Innotarea e unlu din cele mai bune exerciții, decât nu se abuză. Ea întinde plămâni și desvoltă muschii forte multu. Dér unlu din pericolele înotării este, când eșind afară din apă, unde s'a stat prea multu, neglijem de a fi bine îmbrăcați.

*) Sosită eri șera, după încheierea — Red.

Intrebuințarea pipei la fumat e foarte periculoasă pentru dinți și întrebuințarea oțetului și a altor acide distruge smalțul.

Cel mai bun mod de a dezvolta în mod normal dinții, și a le păstra smalțul este când întrebuințăm alimente, care trebuiesc bine mestecate, acesta din două cauze: 1) Pentru stomac, 2) Pentru dinți.

Durerile nervoase de cap se pot liniști punându apă caldă pe tâmpile și pe cefă; mai cu seamă e bun acestu tratament când facem și o baie caldă.

Nu e bine să se rupă firele de mătase cu dinții, de-ore-ce s'au întâmplat multe cazuri de otrăviri foarte curioase, fiind că firul de mătase e muiat în acetat de plumb, ca să cântărescă mai mult.

In casu, când ni-s'a degerat mâinile sau picioarele, cel mai bunu metod e să facem multu exercițiu ca să circule bine sângele, și să nu apropiem membrele degerate prea mult de focu. Persoanele prea slabe sau prea delicate care nu pot merge multu, trebuiesc să se spele sera pe picioare cu apă caldă, în care se pune puțin amoniac; apoi vor întrebuința următoarea rețetă: 4 grame de săpunu curat, 8 grame soluțione de amoniac, 60 grame tinctură de cantaridă.

Un remediu și mai simplu este să aplicăm dimineața și sera o amestecătură compusă din tinctură de iod și o soluțione amoniac în părți egale.

Nu cumpărați perii de dinți prea efține, de-ore-ce acele perii, de pîr de porc, sunt transportate adese-ori umede și multe dureri de gât, stomach, își au origina în acele perii.

Când digestiunea e bună și dinții sunt curați, nu e de trebuință spre a ține în bunăstare. Nu trebu să uzăm decât de perie și apă curată. Dacă avem gura acra e bun puțin săpunu său sodă; dacă dinții au fost neglijat, putem întrebuința precipitat de cretă.

De asemenea sarea e bună și lucră ca desinfectant.

Mierea nu e nici odată periculoasă sănătății, ca atâtea alte alimente zaharate; când pofta de mâncare s'a stricată, atunci mierea o reinviă; putem să mâncăm ori câtă miere vrem, căci nu ne strică. Ea e mai mult un agent medical ce se întrebuințează singur sau amestecat contra durerilor ușore de gât, contra răgușei și a inflamațiilor.

Pentru ca să scote din ochi corpurile streine introduse, e de ajuns să căscăm pleopa ochiului și să luăm corpul cu o bucată de hârtie umedă sau cu colțul unei batiste.

Dacă corpul strein e așezat sub pleopa de sus, trebuie să luăm pleopa între degetul cel mare și altu deget, apoi să o lăsam pe pleopa de jos, apoi să o lăsam să alunece binisor spre a veni la vechia-i pozițione, corpul strein e afară, rămânând acățat de gene.

(A. Pr. R.)

MULTE ȘI DE TOATE.

Secretele piramidelor.

O descoperire de cea mai mare însemnătate arheologică s'a făcut în piramida dela Dachscur (Egiptu), consistând în obiecte de aur ornate cu petre scumpe și perle, oglinzi, unghi de tigr în aur, cărți legate în aur, scoici și cesci de aur, lanțuri de ametist asemenea celor norvegiane vechi, un mic buchetu de plantă loțosă cu peduncule, toate lucrute așa de artistic în câtu nici giuvaergii de astăzi nu le-ar pute lucra mai măiestrit. Aceste obiecte sunt din timpul dinastiei a 12-a, adecă dintre anii 3064—2851 in-

inte de Christ. și se dă cu socotela, că se au fost ascunse de hoți în piramidă, sau proprietarul însuși le-a ascuns ca să nu i-se fure. Pe cele mai multe obiecte se află numele regilor Amenemba III, User-tessen II, și Tsertessen III. Cunoșcătorii prețuesc valoarea lor la 40,000 funți sterlingi, adecă 1/2 milionu florenți. Dela 11 mar-te obiectele sunt espuse în museulu ar-cheologicu din Gizeh. Tote sunt bine con-servate, ca și când ar fi eșit din mâna giuvaergiuului. De sigur vor atrage aten-țiunea întregii lumi culte asupra lor și tre-bue să ne întrebăm, ce gradu înaltu de cultură vor fi trebuit să aibă acei omeni, cari cu 5000 ani înainte, pe lângă că erau în stare să construască zidiri colo-sale ca piramidele, puteau să producă ope-re de artă atât de perfecte, în câtu nici astăzi nu se pot lucra mai bine.

Simțul mirosului la bărbați și femeie.

E ceva curios, der totuși e așa, cum că simțul pipăitului e mai delicat la femeie, de câtu la bărbatu. Pentru mirosu e cu totul contrariu. In acestu scop s'a lu-at: esență de lămăe, estrasu de usturoiu, și acidu prusicu. Luendu-se din fiă-care dintre aceste substanțe proporționi definite, ele fură amestecate cu apă și aceste ames-tecuri au fost închise în flacone herme-ticu. Pe cându cele dinteu flacone co-prindeu o parte apă, pentru una de esen-ță, cele din urmă nu coprindeu de câtu apă aprupe curată. S'au alesu atunci 38 femei și 44 bărbați, toți tineri și sănătoși, luați cam din tote clasele societății. Fla-conele au fost așezate înaintea lor fără nici un semn distinctiv și acele perso-ne au fost rugate să le clazeze pe seri, uzându numai de mirosu. Bărbații au căș-tigat partida repede de tot și unii dede-ră probă de un mirosu foarte puternicu. Așa trei dintre ei au putut simți urma acidului prusicu într'o soluțione de a două milioane. Femeile, fără excepțione n'au de-scoperit urma acidului prusicu într'o so-luțione de a doua de-ce mie. Mai toți băr-bații, din contră, au semnalat prezența lui in soluționi de a sută mie. Resultă de aci că mirosulu la bărbați e aprupe de două ori mai fină, ca la femeie.

Calendarul săptămânii

MAI. are 31 di e. FLORAR.

Dilele	Călend. Iul. v.	Călend. Gregor.
Dom	1 S. prof. Ieremia	13 † Qusali Serv.
Lun	2 Ad. m. Atanase	14 † Rosa. B. nif.
Mier	3 S. m. Timoteiu	15 Sofia
Mer.	4 S. m. Pelagia	16 M. Ionu Nep.
Joi	5 S. m. Irina	17 Pascal.
Vin.	6 Sf. și drept Iov	18 Venanțiu
Sâmb.	7 S. m. Acaț e.	19 Celestin

Prețurile cerealelor din piața Brașov.

Din 11 Mai st. n. 1894

Măsură sau greutatea	Calitatea.	Valuta au-strică.	fl. cr.
1 H. - L.	Grâu (cel mai frumos)	6	—
"	" (mai slab)	5	—
"	Grâu mestecat	4	80
"	" (frumos)	3	50
"	Săcară (mijlocie)	3	20
"	" (frumos)	3	80
"	Orză (mijlocie)	3	40
"	" (frumos)	2	70
"	Ovăsu (mijlocie)	—	—
"	Cucuruz	3	50
"	Malai	3	50
"	Mazere	6	—
"	Linte	10	—
"	Fasole	4	—
"	Sămēta de in	11	—
"	Sămēta de căneapă	5	—
"	Cartofi	1	20
"	Mazereche	—	—
1 kil	Carnea de vită	—	48
"	Carnea de porc	—	52
"	Carnea de berbec	—	—
100 kil.	Său de vită prăspăt	23	—
"	Său de vită topit	33	—

Tergiu de rimători din Steinbruch.

La 2 Mai n. 1894

Starea rimătorilor a fost de 179,742 capete, la 8 Mai au intrat

3864 capete și au eșit 1606 rămânându la 9 Mai un număr de 182,000 capete.

Se notează marfa: ungrăescă veche grea dela 47. — cr. până la 48. — cr. marfa ungrăescă tineră grea dela 50 or. până la 50 1/2 or. de mijloc dela 49. — cr. până la 50. — cr. ușoră dela 49. — cr. până la 49. — cr.

Marfa țărănescă grea dela 47 până la 48 — cr. de mijloc dela 47 or. până la 48. — cr. ușoră dela 46 or. până la 47 1/2 or.

Bursa de mărfuri din Budapesta.

din 1 Mai n. 1894.

Săminte	Calitatea per Hect.	Prețul per 100 chilgr.	
		dela	până
Grâu Bănățenesc	80	7.10	7.25
Grâu dela Iisa	80	7.15	7.25
Grâu de Pesta	80	7.15	7.25
Grâu de Alba-regala	80	7.25	7.25
Grâu de Bácska	80	7.20	7.30
Grâu ung. de nord	80	—	—

Săminte vechi ori nouă

Săminte vechi ori nouă	Calitatea per Hect.	Prețul per 100 chilgr.	
		dela	până
Săcară	70—72	5.45	5.60
Orză nutreț	60—62	5.95	6.30
Orză de vinars	62.64	6.55	7.40
Orză de bere	64.66	7.90	9.00
Ovăsu	89.41	6.85	7.35
Cucuruz bănaț.	75	—	—
Cucuruz aita soiu	78	4.85	4.95
Cucuruz	—	—	—
Hirișcă	—	3.90	4.30

Produse div. soiuri

Produse div. soiuri	Cursuri	
	dela	până
Sem. de trif. Luțerna ungar.	52	56.
" " francesă	—	—
" " roșia	62.	67.
Oleu de rap. rafinată duplu	34	35.
Oleu de in	5.10	5.6
Uns. de porc dela Pesta	51.75	52.25
" dela țera svântată	—	—
Slănină aromată	47.	47.50
Său	49.	50.
Prune din Bosnia în buți	18.	18.25
" din Serbia în saci	—	—
Lictar slavon nou	18	18.25
" banățenesc	12.25	12.50
Nuci din Ungaria unguresc	—	—
Gogoși sârbesci	—	—
Miere brută	—	—
" galbină strecurată	32.	33.
Ceară de Rosenau	152.	155.
Spirț brut	—	—
" Drojdiu de spirț	—	—

Cursul la bursa din Viena.

Din 11 Mai 1894.

Renta ung. de aur 4%	119.20
Renta de corone ung. 4%	95.—
Impr. căil. fer. ung. în aur 4 1/2%	126.50
Impr. căil. fer. ung. în argint 4 1/2%	102.—
Oblig. căil. fer. ung. de ost. I. emis.	123.50
Bonuri rurale ungare	95.25
Bonuri rurale croate-slavone.	—
Imprum. ung. cu premii	152.50
Losuri pentru reg. Tisei și Segedin.	142.75
Renta de hârtie austr.	98.45
Renta de argint austr.	98.35
Renta de aur austr.	120.20
Losuri din 1860	145.90

Acții de-ale Băncei austro-ungară	996.—
Acții de-ale Băncei ung. de credit.	431.60
Acții de-ale Băncei austr. de credit.	353.—
Napoleonori	9.94 1/2
Marci imp. ger.	61.25
Lndon (lire sterlinge).	124.05
Rente de corone austr.	97.85

Cursul pieței Brașov.

Din 12 Mai 1894.

Bancnote rom. Cump	9.86	Vend	9.88
Argint român. Cump.	9.81	Vend.	9.88
Napoleon-d'ori Cump.	9.88	Vend.	9.92
Galbeni Cump.	5.85	Vend.	5.90
Ruble rusești Cump.	—	Vend.	—
Marci germane Cump.	60.50	Vend.	61.—
Lire turcesci Cump.	—	Vend.	—
Seris. fonc. Albina 5%	—	Vend.	—

Cursul losurilor private

din 9 Mai 1894

	cump.	vind.
Basilica	10.50	11.70
Credit	196.—	197.—
Clary 40 h. m. c.	58.75	59.50
Navig. pe Dunăre	142.75	143.50
Insbruck	27.—	29.—
Krakau	25.50	26.50
Laibach	25.—	25.50
Buda	63.50	64.5
Palfy	58.25	58.75
Crucea roșie austr.	18.75	19.—
do ung.	12.60	13.—
do ital.	13.—	13.50
Rudolf	22.0	23.15
Salm	74.—	75.—
Salzburg	27.—	27.50
St. Genois	40.50	41.50
Stanisla	43.50	46.—
Triestine 4 1/2% in 100 m. c.	14.—	15.—
do 4% 50	71.—	73.—
Waldstein	50.—	53.—
Windischgrätz	—	—
Sârbesc 3%	33.10	39.—
do de 10 franci	—	—
Banca b. ung. 4%	129.40	130.—

Bursa din Bucuresci

din 9 Mai n. 1894.

Valori	no	1894
Renta romană perpetuă 1876	5%	101 1/2
Renta romană amortisabilă	5%	84.—
do	4%	96 1/2
Renta rom. (rurale convertita)	6%	102 1/2
Oblig. de stat C. F. Române	4%	—
idem	4%	—
Imprumutul Openheim 1896	3%	—
Imprumutul Oraș. Bucuresci	5%	—
idem idem din 1884	5%	86 1/2
idem idem din 1890	5%	88.—
Impr. or. B. cu prime Loz. fr. 20	—	—
Credit fonciar rural	7%	—
idem idem	5%	93.—
Credit Fonc. Urb. din Bucuresci	7%	—
idem idem	6%	100 1/2
idem idem	5%	87 1/2
Credit Fonc. Urban din Iasi.	5%	79 1/2
Oblig. Casei Pensiuilor fr. 300	10 fr	275.—
Banca Națion. ult. div. 84 1/2	500	1475.—
Dacia-Romania ult. div. 35 lei	200	—
Nationala de asig. ult. div. 96 lei	200	—
Banca Rom. ult. div. fr. 12.—	500	—
Soc. Rom. de Constr. ult. div. 15 l.	250	—
Soc. Bazalt. Artif. ult. div. lei 80	250	—
Soc. Rom. de Hârtie ult. aur	100	—
Soc. de Reas. ult. div. 16 l.	200	—
Societ. de Constr. ult. div.	—	—
Societ. de Hârtie ult. div.	—	—
20 franci aur	—	20.206
Banca Națion. a României	—	—
Scempt.	5%	—
Avansuri pe efecte	6%	—
Avansuri pe Lincouri	6%	—

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu.

Redactor responsabil: Gregoriu Maior.

CHIOSCULŢ „BELLEVUE“
 pe promenada de jos.
Se deschide în Dumineca Rusaliilor,
ca HALĂ de ape minerale, cafea cu lapte.
 CHIOSCULŢ este întocmitu corespunzătoru spiritului tim-pului. Se capetă totfelulu de **ape minerale pentru cură**, precum și **cafea cu lapte** escelentă, **INGHETATĂ**, **cafea rece**, **specialităț fine de conditorie** din prima fabrică transilvană a D-lorū Thiess & Seidel.
 În fiă-care și se află **UNTŢ prăspăt** și **tot-felulu de beuturi reoritore.**
FRĂȚII ROSNER.

434,1—2